

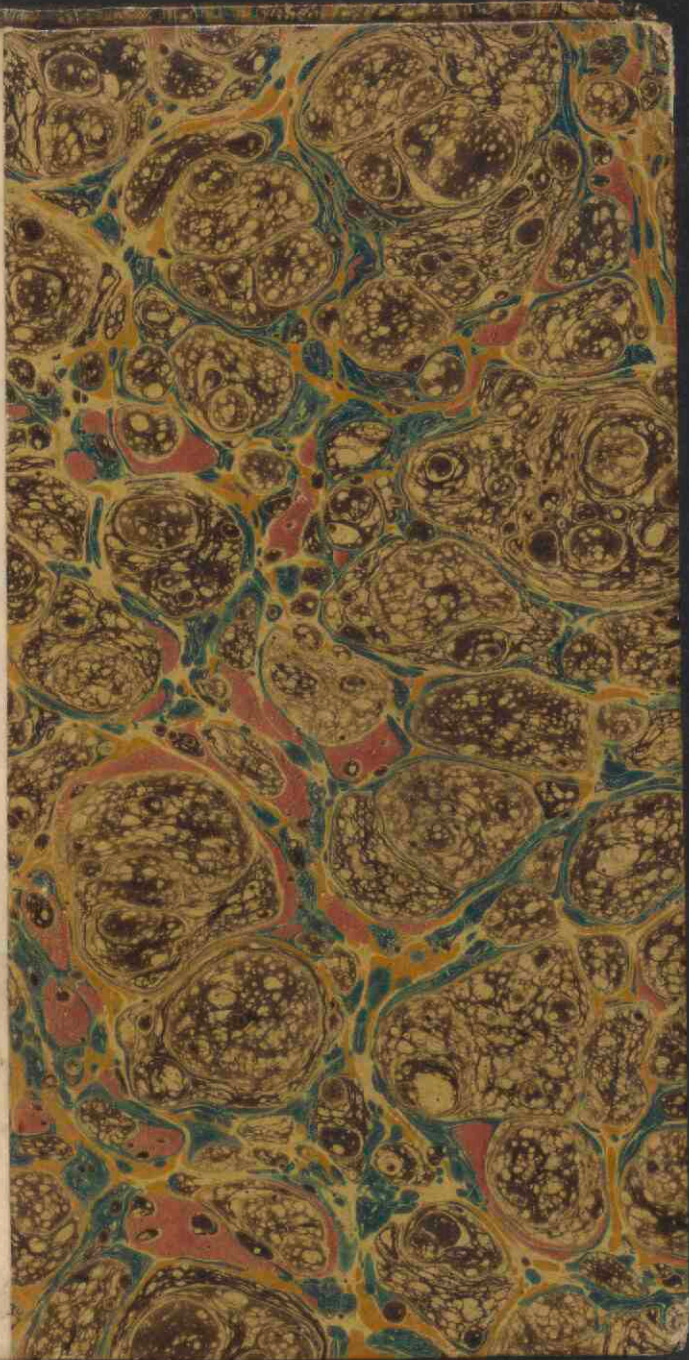

**Michael. Baii regii in s. theolog. profess. acad. Lovaniensis,
Ad quaestiones Philippi Marnixij Sanct-Aldegondi De ecclesia
Christi, & sacramento altaris Responsio. : Eiusdem Epistola
de Statuum Inferioris Germaniae vnione cum ijs, qui se
Desertores Romanae Catholicae Religionis vocant, & de
iuramento, Quod eorum iussu a? Clero & Monachis exigitur.**

<https://hdl.handle.net/1874/428698>

Oct.

2

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

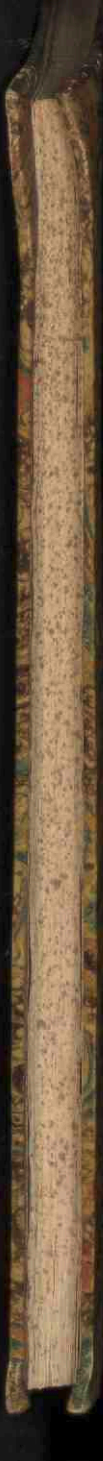
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

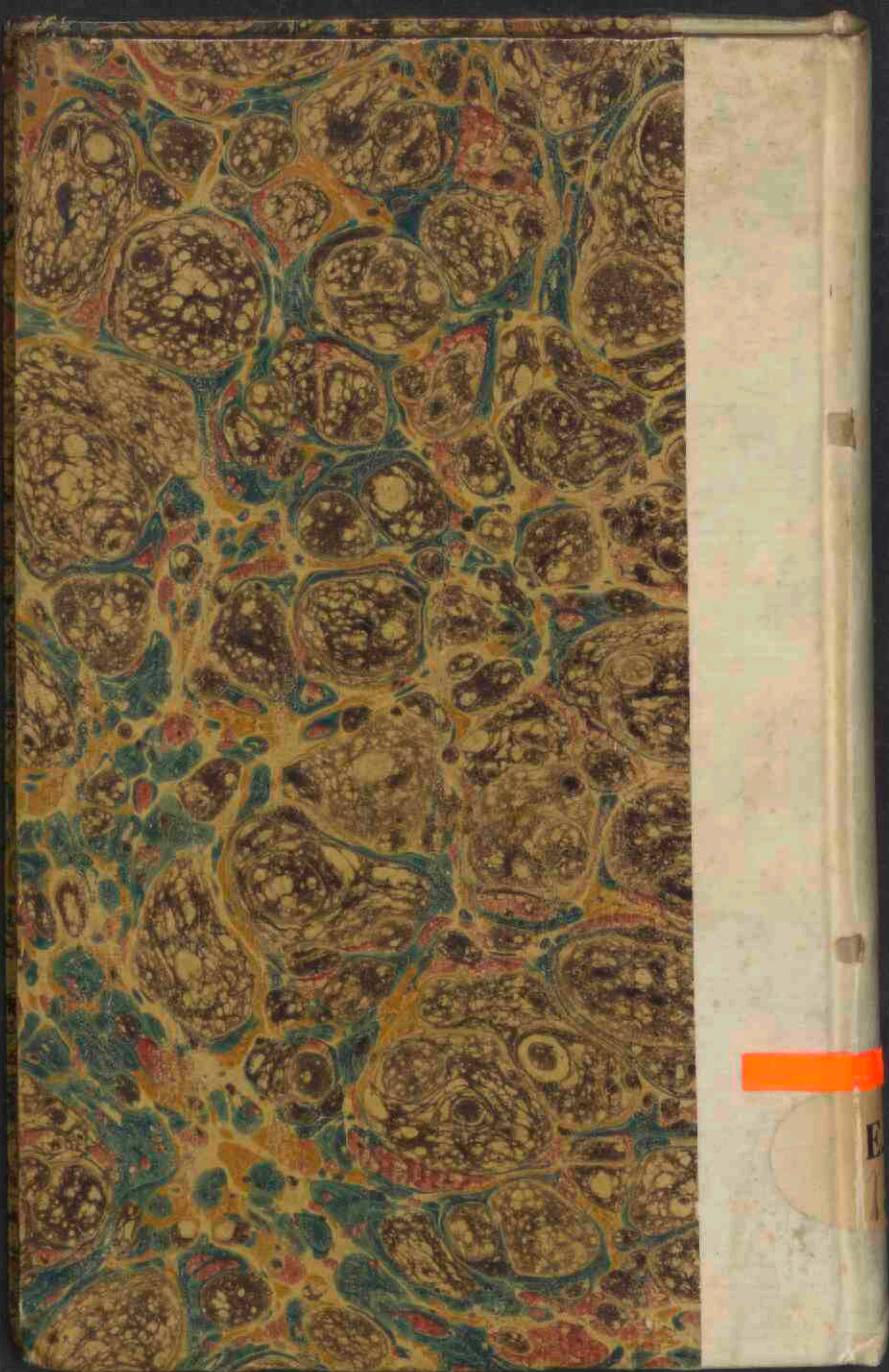
BULLYUS' AND PIZZUTI-MILARE WOODS.

E. 00
100

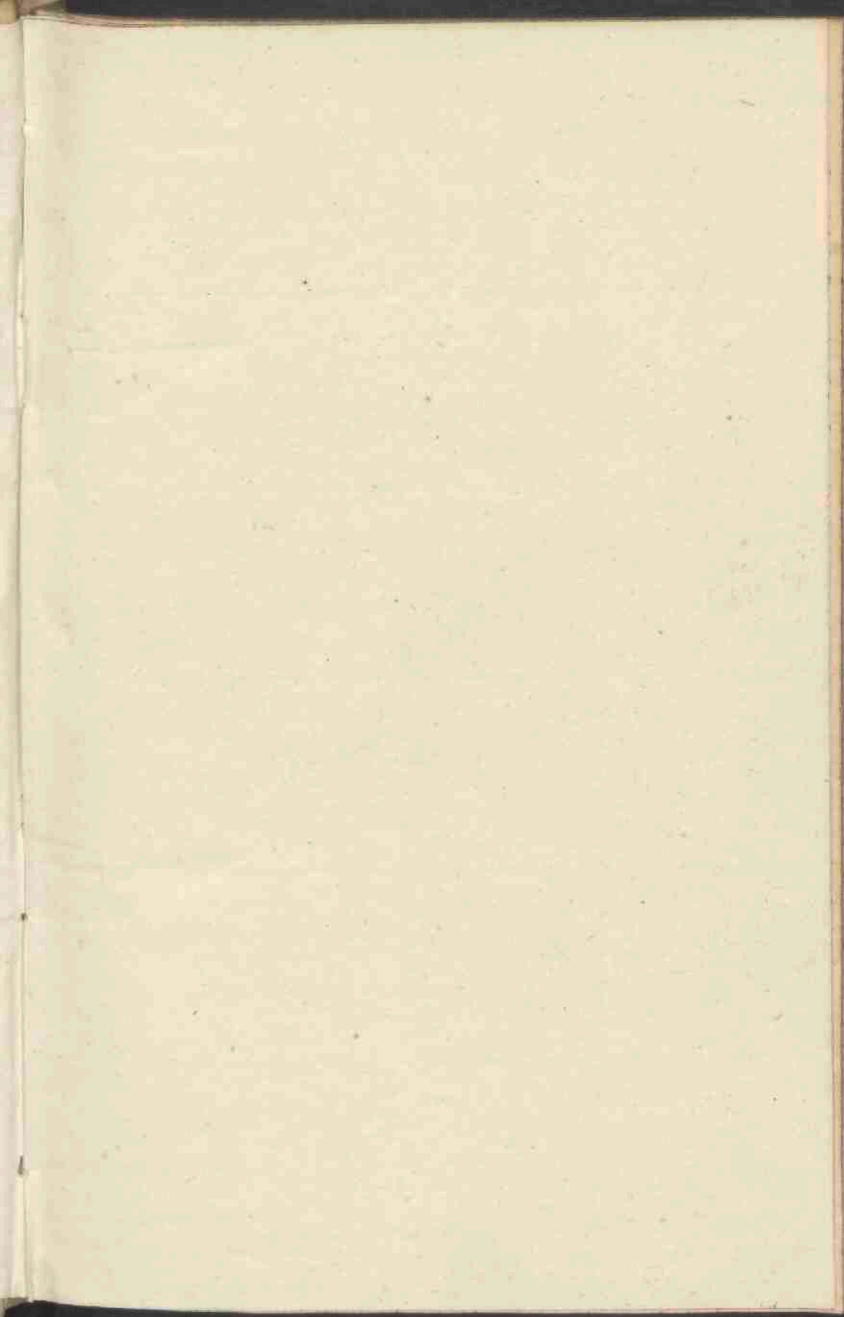

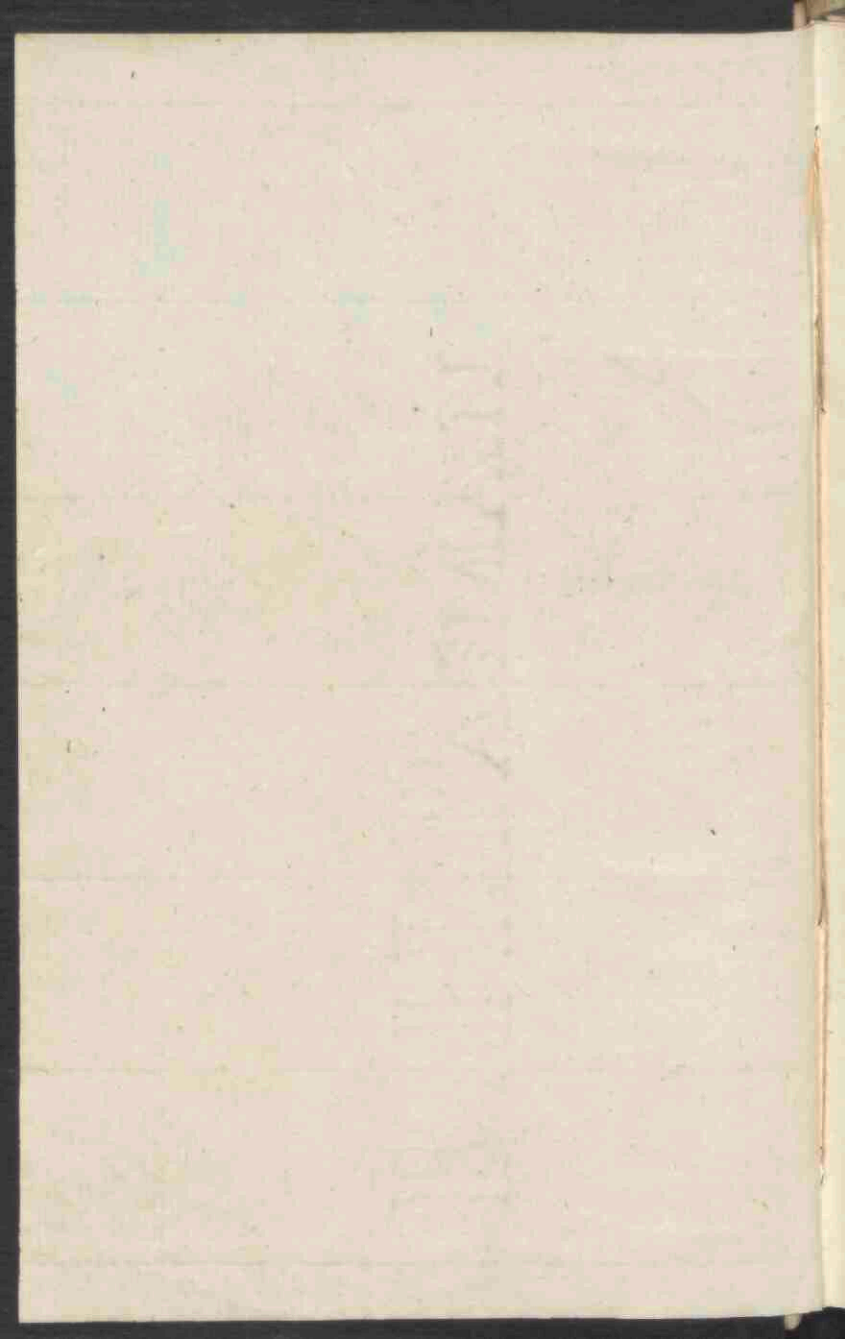

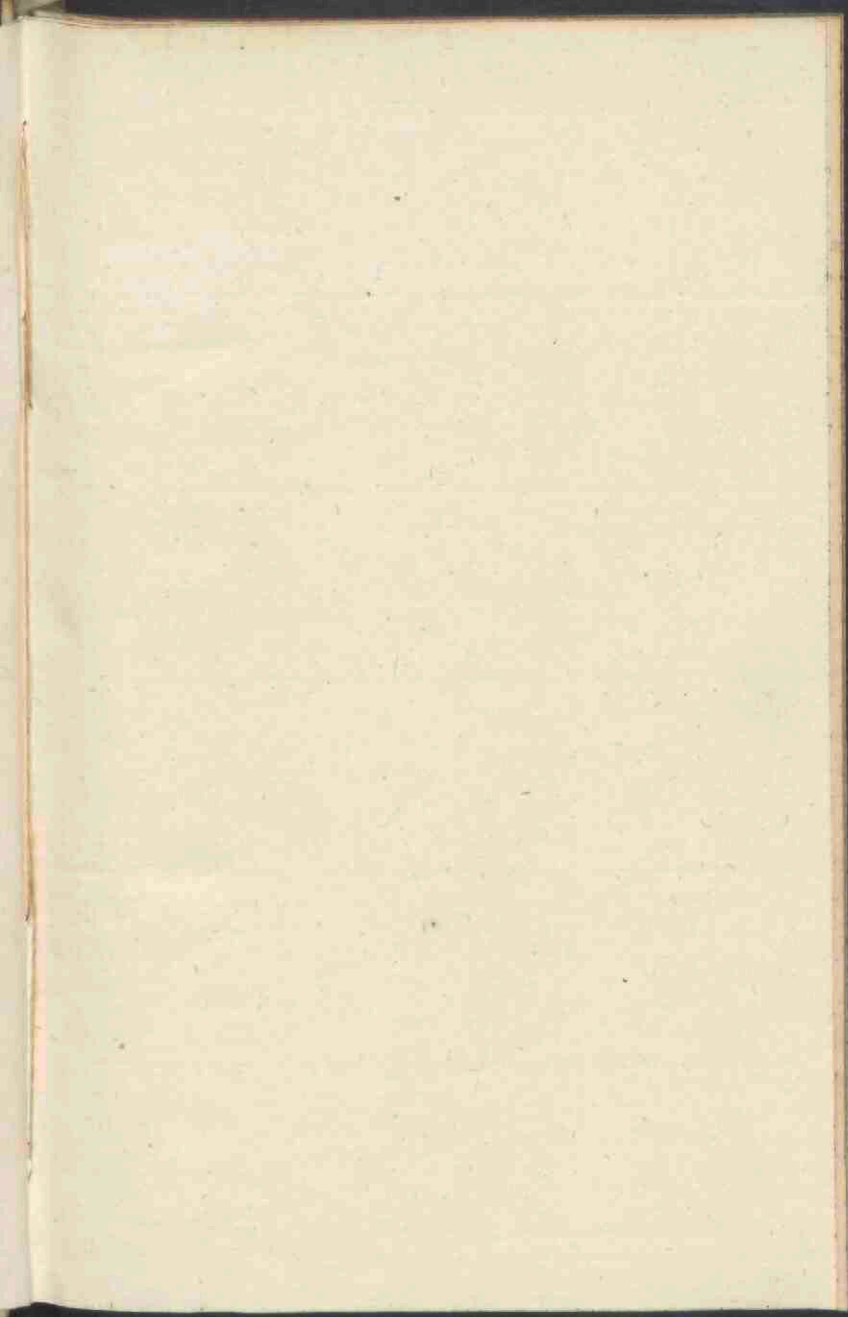
Theologia

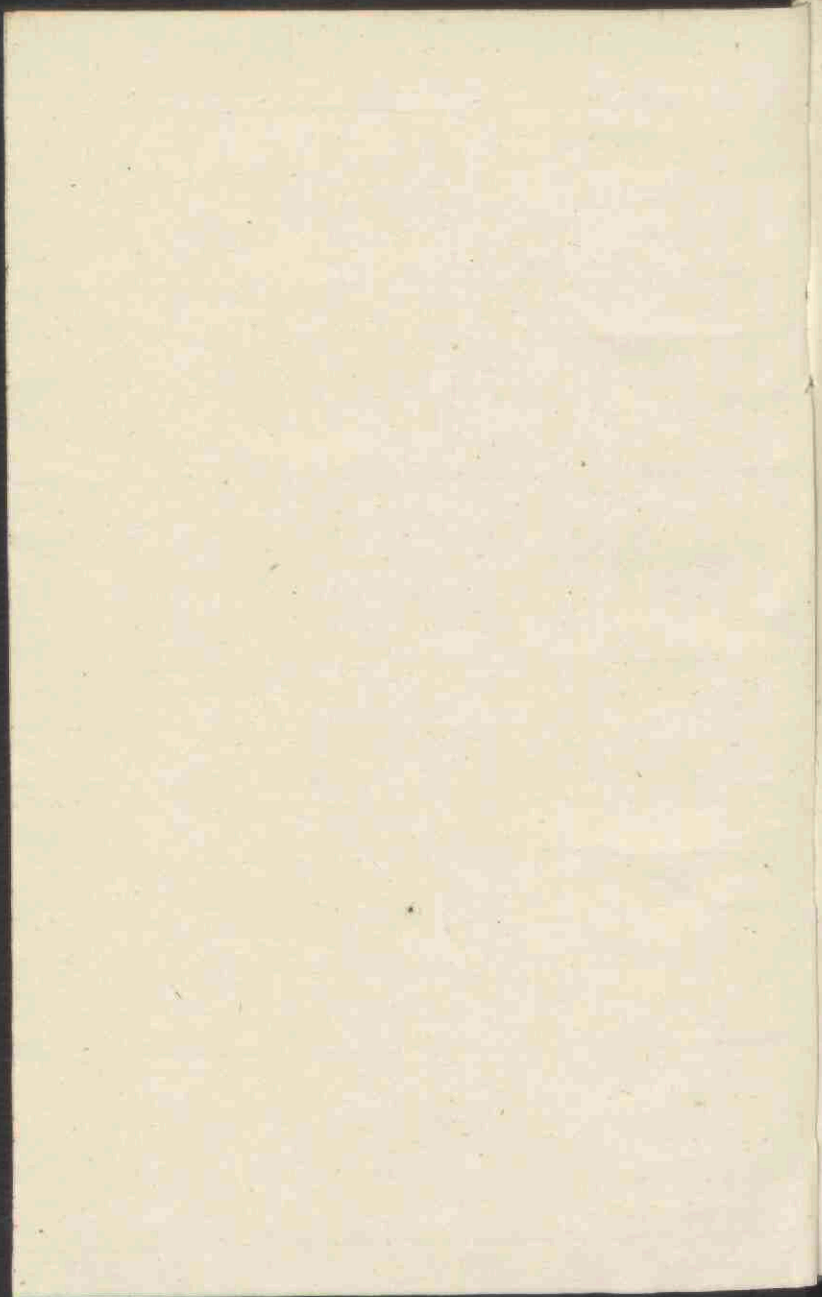
Octavo n^o *150.*

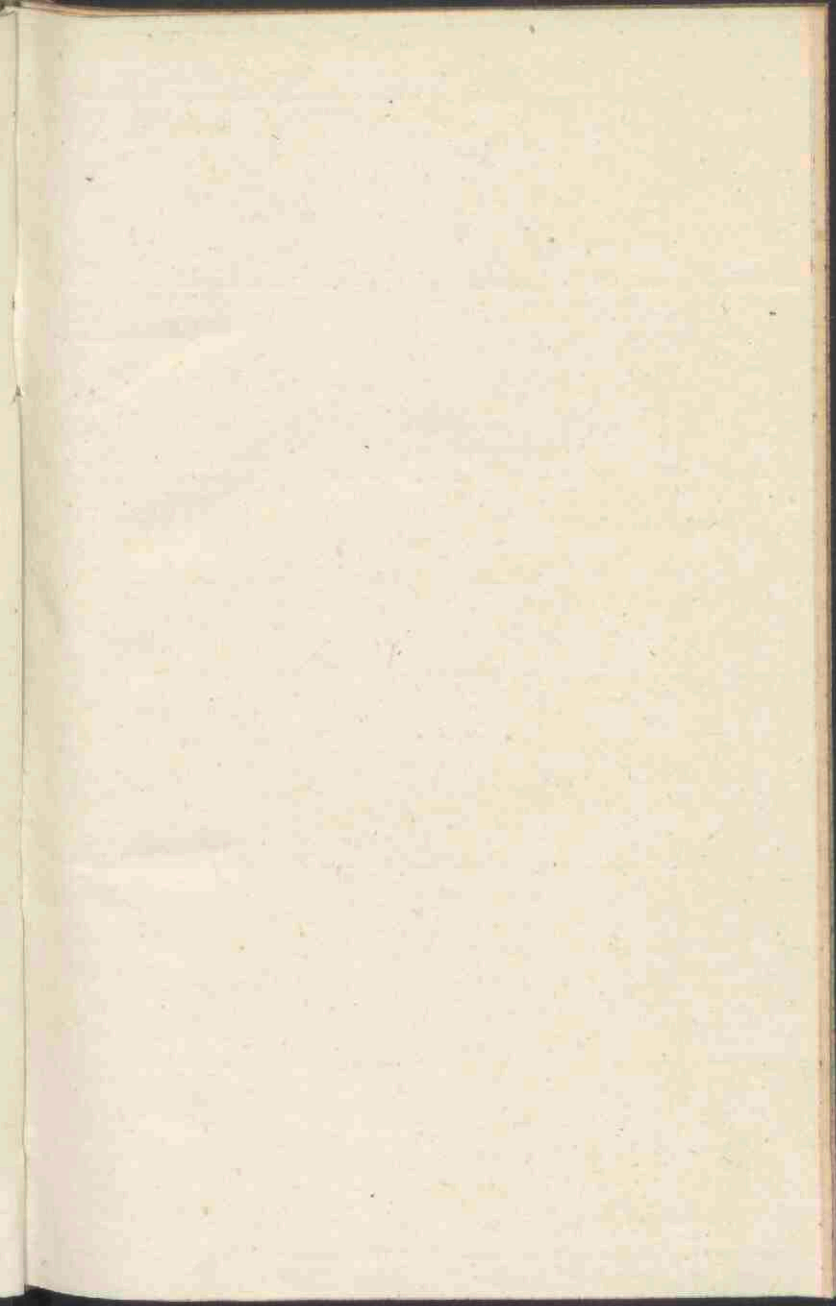
152.

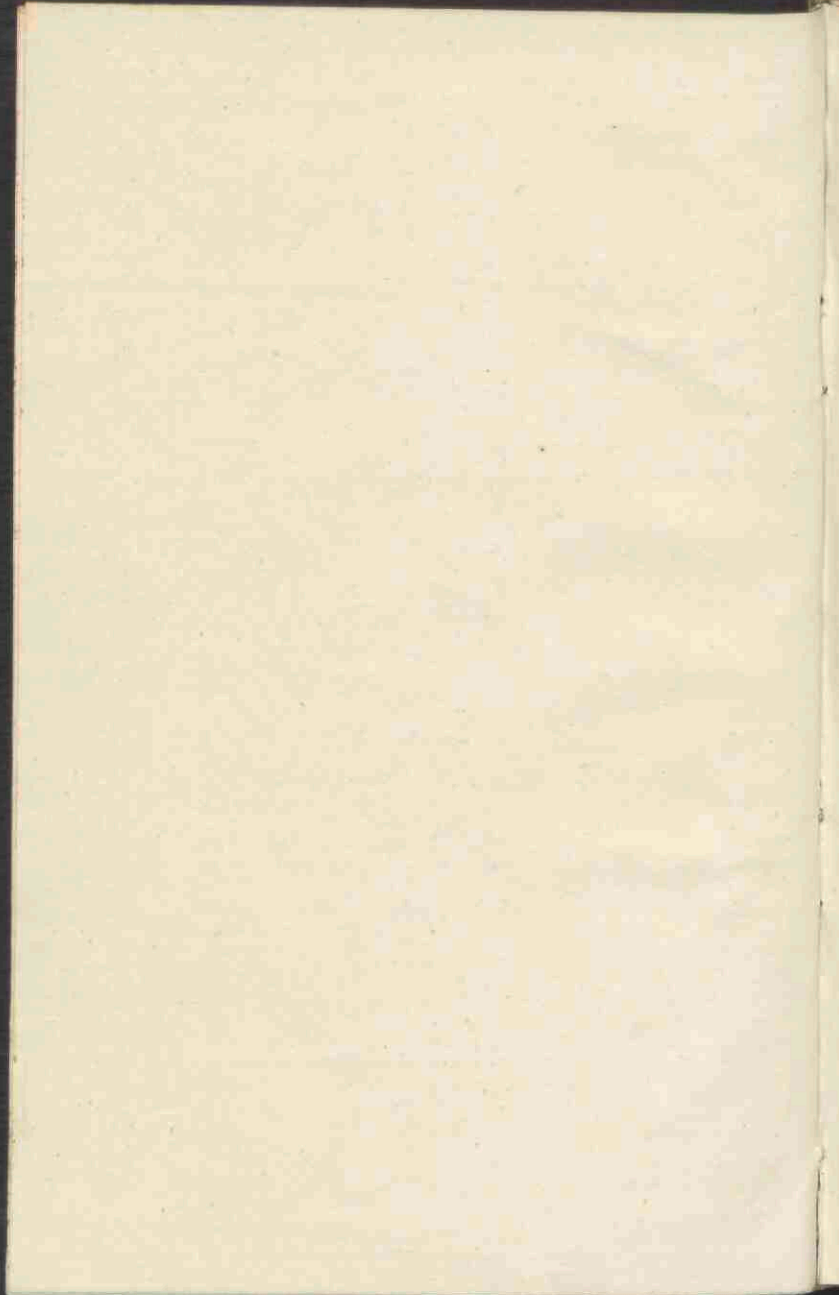

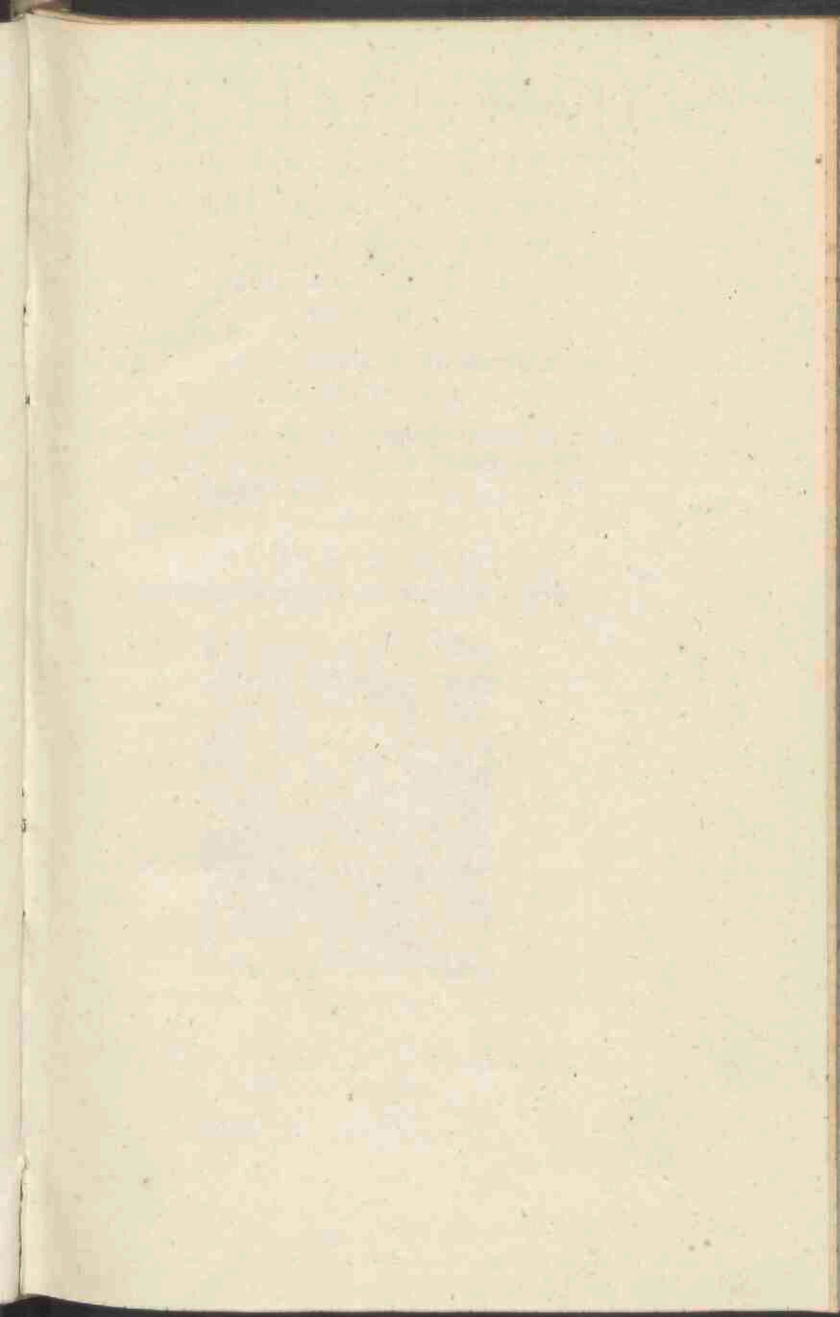

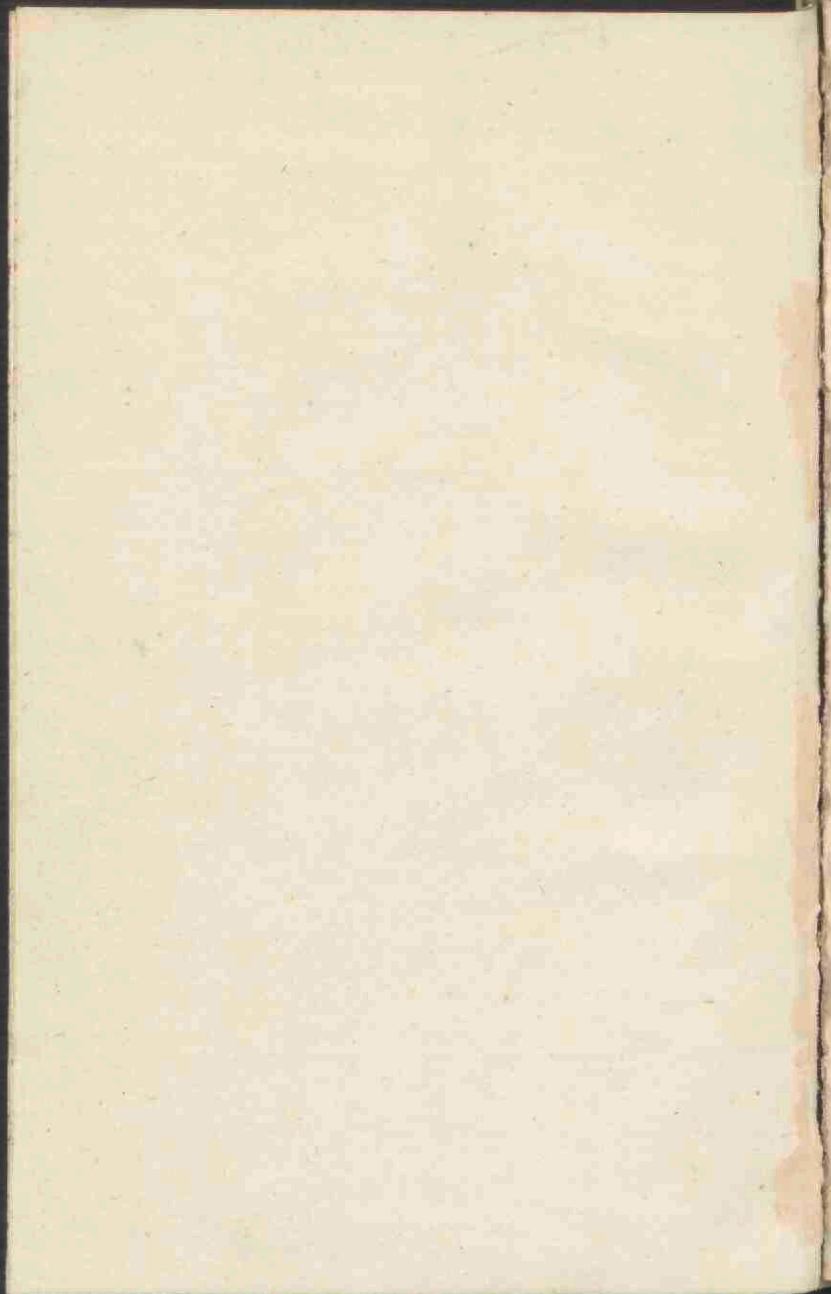

MICHAEL. BAII
REGII IN S. THEOLOG.

PROFESS. ACAD. LOVANIEN-
SIS, AD QVAESTIONES PHI-
lippi Marnixij Sanct-Al-
degondi

DE ECCLESIA *Christi*, & *Sacramento Altaris*
RESPONSIO.

Eiusdem Epistola de Statuum Inferioris Germa-
niae vnione cum ijs, qui se Desertores Ro-
manae Catholicae Religionis
vocant: &

DE IVRAMENTO,

Quod eorum iussu à Clero & Monachis exigitur.

COLONIAE,

Apud Ludouicum Alestorium, & haeres
Iacobi Soteris.

ANNO M. D. LXXIX.

QVAESTIO-
NES PROPOSITAE
per Philippum Marnixium
Sanct-Aldegondum. 14. Octo-
bris Anni 1577. his verbis:

AN Ecclesia, eiusq; constitutiones, seu
traditiones nullum habeant κριτήριον
aliud, nisi consuetudinem eorum, qui
se profitentur Romanam sectari reli-
gionem, quam vocant catholicam?

An hoc κριτήριον, si quod aliud est, constet pagina
sacra scriptura sola?

An patrum explanationibus &
commentarijs?

An conciliorum decretis?

An pontificum Romanorum pla-
citis?

An Scholasticorum pronuncia-
tis?

An passim sequatur, ut ait Satyricus, coruos τεστὰς
λυτοῦ?

An Ecclesia tribuat authoritatem verbo Dei. an po-
tius verbum Dei Ecclesia authoritatem atque a-
xioma conferat?

quorū, qua,
& cuius au-
thoritate
& confirma-
torum, seu
approbato-
rum?

De verbis Sacramenti cœnæ
Domini.

An hæc verba [Hoc est corpus meum] contineans
propositionem identicam, atque idem significan-
tem,

tem, quod: corpus meum est corpus meum.

An vero attributum corporis, attribuitur subiecto significato per pronomen, hoc, tanquam diuerso a suo attributo? Et si attribuitur tanquam diuerso, an attribuitur substantiue, ita vt hæc verba (hoc est corpus meum) idem significant atque, hoc est substantialiter, vt ita dicam: corpus meum?

An potius attribuitur sacramentaliter, ita vt ea verba nihil aliud significant, nisi, hoc est sacramentaliter corpus meum, seu corpus meum dicitur de hoc, quod vobis do, plane vt sacramenta dicuntur de rebus quas significant, & sua institutione demonstrant, quemadmodum Augustinus in libello de doctrina Christiana docet. sacramentum fidei, fidem esse; & sacramentum corporis, corpus, & sacramentum fœderis, fœdus, & sacramentum verbi Dei, ipsissimum verbum Dei, non quidem substantia, sed vsu, institutione, representatione, ac significantissima exhibitione ante oculos fidei?

Quo argumento doceatur vocem, est, in hac circumstantia significare substantialitatem? liceat enim ita loqui.

An hoc ipso argumento tanquam *ulow* non possit formari certa atque indubitata ratiocinatio per propositionem generalem, quo argumenti vis possit & rectius intelligi, & certius iudicari?

Exempli gratia.

Vbicunque vocula, est, coniungit prædicatum cum subiecto in hac vel in eiusmodi circumstantia, toties accipitur substantiue, &c. in hac propositio-

ne vocula, est, coniungit predicatum corporis,
cum subiecto pronomini demonstratiui, hoc, &c.
ergo, &c.

An explicatio horum verborum debeat aut possit a-
liunde sumi, quam ex ipsis Christi aut Euange-
listarum verbis?

An illa propositio de calice; hoc poculum est nouum
testamentum, seu fœdus (ἡ καινὴ διαθήκη enim vtrunque
hic significat, vt Hebraeis, Berith) in meo sanguine;
& illa, hic est sanguis noui testamenti, non idem
significent, & se mutuo significanter explicent?

Ac proinde an non penitus eadem sit ratio in pane,
vt hæc præpositiones; hic panis est nouum testamen-
tum, seu fœdus in meo corpore, & hoc est corpus
meum: & item, hic panis, quem frangimus, est
κοινωνία corporis Christi: & hic panis, quem fran-
gimus, est corpus Christi, idem significant, & se
mutuo significanter explicent?

Item an pronomen, hoc, aliud significet, quam idip-
sum quod vno ore omnes Euangelistæ testantur
Christum accepisse, fregisse, dedisse discipulis, &
iussisse vt acciperent & comederent?

An Paulus primæ Corinthiorum decimo, cum hunc
panem nominat, & panem quem frangimus diser-
te explicat, aliud sacramenti subiectum statuat,
atque Christus, vel ipse Paulus 1. Corin. 11. pro-
nomine, hoc, vult significari, quod omnes Euange-
listæ testantur, fuisse panem, quem Christus fre-
git, & dedit, & de quo denique locutus est?

An in propositione de calice, non eadem sit subiecti
ratio, atque in ea, quæ est de pane, ac proinde cum
subiectum in propositione, & oratione de calice

non solum demonstratur pronomine, hoc, sed plane & discrete nominetur τὸ τοτὸ τὸ τριτων, vel fructus ac genimen vitis, non eadem sit ratio in pronomine, hoc, quod vsurpatur in propositione de pane, ita vt, hoc, idem significet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatus granis?

Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutetur, vel mutatum fuit a subiecto panis, quod Euangelista testantur Christum accepisse, fregisse, & dedisse, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento?

Que sit analogia vnionis corporis Christi cum ecclesia, declarata prima Corinth. decimo, si nulla est panis vel vini reliqua substantia?

Quomodo veteres docuerunt eandem aut similem esse transformationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, qualis erat aqua admista vino in populum Christi, eius corpori per fidem conglutinatum?

RE-

RESPONSIO AD PRIORES

*Questiones, quæ sunt
de Ecclesia.*

DOMINVS de VVig-
macourt mihi hæctenus &
de nomine & de facie ig-
notus, sed tuæ generosi-
tati, vt intelligo, affinita-
te coniunctus, Genero-
sissime atque eruditissime Sanct-Algon-
de, multas mihi quæstiones obtulit, quas
aiebat tractandas, atque soluendas ad me
per te transmitti: facile fuisset ætaté, quo-
tidianam prælectionem, & negotiorum
turbam, quibus quotidie in Vniuersitate
Louaniensi, in Ecclesia sancti Petri, & in
Collegio nostro Pontificali interpellor,
& distrahor, excusare; sed in re tam pia,
tamq̃, patriæ vtili, si fortè dignaretur Deus
in te operari, quod magnopere exopto,
quodque quotidianis precibus instanter
ab eo postulo, nolui dilationem quærere,
confidens quòd is, qui tibi hunc quærendi
affectum indidit, etiam mihi suggeret, me-
que docebit quid & quomodo responde-
re de-

re debeam, vt tibi in bonum cooperetur
 mea responsio: vtrumq; enim Deid onum
 est, & veritatem syncerè, hoc est, non con-
 tendendi, sed sciendi studio atque intenti-
 one quarere, & illam inuenire, inuentam-
 que sic proponere, vt honorifice suscepta,
 debitam suo authori gratiarum referat ac-
 tionem. Ne autem mora & responsionis
 prolixitas tibi fortè molesta sit, si distulero
 eam mittere, donec vniuersas quæstio-
 nes absoluero, decreui primum ijs tantum
 respondere, quæ de Ecclesia proponun-
 tur, & responsionem hanc mittere, vt co-
 gnito quomodo tuæ eruditioni satisfacere-
 rit, alacrius reliquarum tractationem ag-
 grediar & prosequar: idque non carptum
 & seorsim de singulis quæstionibus disci-
 rendo, sed vno quodam tenore sermōnis,
 quia quæstiones ita inter se conuenienti
 ordine contextæ sunt & coadunate, vt ipsa
 earum dispositio id omnino postulare vi-
 deatur. Quod si fortè non per omnia tuæ
 intentioni satisfacero, non propterea de-
 bes de assequenda veritate desperare. Non
 potest homo accipere quicquam, nisi da-
 tum fuerit ei de cælo; sed quod hodie no-
 bis clauditur, potest cras petentibus, & ad
 aures diuinæ misericordiæ pulsantibus a-
 periri, aut per eloquia sanctarum scriptu-
 rarum.

Ioanni 3.

rarum, aut per sermocinationes fratrum,
aut per internam diuinæ inspirationis gra-
tiam, vbi sine sonis verborum, sine elemen-
tis literarum veritas ipsa tanto dulcius,
quanto secretius loquitur;

Quæris igitur:

An Ecclesia, eiusque constitutiones, seu traditiones
nullum habeant *νεπίτηρον* aliud, hoc est, vt inter-
pretor, iudicium, seu ex quo iudicentur, nisi con-
suetudinem eorum, qui se profitentur Romanam
sectari religionem, quam vocant catholicam?

An hoc *νεπίτηρον*, si quod est aliud, constet pagina sa-
cra scriptura sola?

An patrum explanationibus, & commentarijs?

An conciliorum decretis?

An Romanorum Pontificum placitis?

An Scholasticorum pronuntiatis?

An passim sequatur, vt ait Satyricus, *coruos testat-
que, lutoque?*

An ecclesia tribuat authoritatem verbo Dei, an po-
tius verbum Dei ecclesie authoritatem atque axi-
oma conferat?

Ad primam & secundam quæstionem
clarissimè respondet Aug. cap. 2. lib. de Vni-
tate ecclesie his verbis: Inter nos & Dona-
tistas quæstio est, vbi sit ecclesia; quid ergo
facturi sumus? in verbis nostris eam quæsi-
turi, an in verbis capitis sui Domini nostri
Iesu Christi? Puto quod in illius verbis
eam

eam querere debemus, qui veritas est, & optime nouit corpus suum, nouit enim Dominus qui sunt eius. Et cap. 3. eiusdem libri; Non audiamus, hæc dico, hæc dicis: sed audiamus, hæc dicit Dominus: sunt libri Domini, quorum authoritati vtrique consentimus, vtrique credimus, vtrique seruimus, ibi quæramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram. & infra: Nolo humanis documentis, sed diuinis oraculis sanctam ecclesiam demonstrari; id quod in reliqua parte libri diligenter exequitur. Primum quidem varias futuri regni Dei figuras insinuans, sed tamen nolens ijs, quæ ab ingeniosis hominibus huc atque illuc conuerti possunt, suam disputationem committere: statim transit ad scripturas veteris testamenti, quæ maiori euidencia prænunciant, futurum Christi regnum non vno aliquo angulo constituendum, sed toto orbe terrarum diffundendum, quam prænunciant mundi Salvatorem aliquando venturum. Deinde transit ad scripturas noui testamenti, quibus euidenter ostēdit, id toto orbe terrarum post Christi resurrectionem impletum, quod varijs figuris & manifestis prophetijs de ecclesia Christi toto orbe terrarum diffundenda fuerat ante prædictum. Longū esset ipsas vtriusq; testamēti scriptu

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

ras sacras prosequi, & quantum mihi appa-
 ret superfluum, quia in iam dicto D. Augu-
 stini libello de Vnitate Ecclesiae, tam con-
 uenienti ordine disponuntur, tanta eru-
 ditione atque perspicuitate differuntur, vt
 per me aut alium quempiam similem ali-
 quid velle adijcere, potius fit eas obscura-
 re, quam illustrare. Itaque, vt compendio
 vtar, ego eruditionem tuam ad iam dictum
 libellum remitto, ex quo etiam non tan-
 tum perspicies, iudicium de Christi eccle-
 sia ex scripturis esse petendum, sed etiam
 quod ex sola scriptura peti debeat. Quan-
 quam, sicut eruditissima prudētia tua non
 dedignatur meae tenuitatis obsequio velle
 vti, vt in scripturis sanctis verum de Chri-
 sti ecclesia iudicium cernat; sic etiam mira-
 ri non debet, si veri fideles, vt ex scripturis
 sanctis de eadem ecclesia verum iudicium
 accipiant, eorum se studio, diligentia, & te-
 stimonio iuuare contentur, qui praeter ceteris
 à Deo vera sapientia ditati fuisse credun-
 tur: Cuiusmodi fuit D. Augustinus, de quo
 scribit Prosper in carmine contra ingra-
 tos; quod cum nulla sibi tribuit bona, fit
 Deus illi omnia, & in sancto cognat sapien-
 tia templo. Fuerunt & alij toto orbe no-
 tissimi, quorum studio & autoritate ad
 hanc rem iuuari possumus. Ad eundem v-
 sum

sum referenda existimo Conciliorum decreta, placita Romanorum Pontificum, & pronunciata Scholasticorum, quibus tamen Scholasticis, ut verum fatear, subinde plus tribuerem, si magis scripturis sanctis incumbentes, ex philosophorum gentium tenebris non tam multa emblemata suis disputationibus intexerent. Quæstio autem, qua quaeritur: An Ecclesia verbo Dei, an potius verbum Dei ecclesiae auctoritatem & dignitatem tribuat? similis est quaestioni, qua quaeretur: An Christus in euangelio auctoritatem Ioanni Baptistæ tribuerit, dicens: Internatos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista; an verò Ioannes Christo, cum ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: hic enim venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum, & discipuli Ioannis: Qui erat trans Iordanem, cui testimonium perhibuisti (inquiunt) hic baptizat. Nam in quantum per testimonium Ioannis, qui fuit vitæ admirabilis, inducti sunt homines, ut in Christum crederent, negare non possumus, quin Ioannes apud homines, qui propter infirmitatem verum lumen, quale in se est, videre non poterant, sed tanquam in nocte constituti lucerna egebant, ut fontem lu-

AD QVAEST. SANCTALDEG.

Ibid. 5. f.

minis cernerent, aliquam Christo auctoritatem tribuerit, licet Christus hoc testimonio non indiguerit, sicut apud Ioannē sequitur, cum ait: Vos misistis ad Ioannē, & testimonium perhibuit veritati: ego autem non ab homine testimonium accipio. & infra: Ego habeo testimonium maius Ioanne, opera enim quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me; quia pater misit me, & qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me. Sed quia Ioannes lucerna tantum fuit, luce lucens aliena, quæ vero lumine destituta, statim ad tenebras suas recidisset, ideo longè conuenientius dicitur, quòd Christus, qui est vera lux, quæ tenebrescere non potest, & lumen, & auctoritatem, & dignitatem Ioanni tribuerit, quàm contra.

1. Tim. 3.

Simili modo etiam quia testimonio patrum, & totius Ecclesiæ inducimur, vt licet veritatem in se cernere non possimus, attamen scripturas canonicas pro sacris & diuinis habeamus, rectissimè dicitur, quòd patres, & Ecclesia Dei viui, quæ est columna & firmamentum veritatis, non quidem lumen & veritatem, sed apud fideles & multos infideles, qui eius testimonio commoventur, auctoritatem tribuat. Sed quia scriptura

ptura sacra, quæ nec falli potest, nec fallere, ipsam veritatem in se continet, Ecclesia vero non nisi veritate in scripturis sanctis descripta illuminatur, & sibi derelicta facile posset in suas tenebras relabi, ideo convenientius dicitur, quod scriptura sacra ecclesiæ Christi authoritatem & dignitatem tribuat, quam contrà.

De constitutionibus ecclesiæ hoc solum dico, quòd vbi regnum agnoscitur, ibi non possunt constitutiones negari, cum omne regnum pro suo regimine constitutiones habeat. Porro Ecclesiam Christi regnum esse agnoscit, non tantum Daniel in propheta sua, dicens: quod suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur; sed etiam Ioannes Baptista, & Christus ipse, cum aiunt: Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum. Facile possent hæc longè fufius & copiosius ex scripturis sacris disseri, sed puto id acumini ingenij tui minus congruere, quod Deus in ijs quæstionibus illustrare dignetur, in quibus aut caligare, aut saltem adhuc hæcere videtur. Bene vale Generosus, atque Eruditus. Domine. Louanij 22. Octobris 1577.

M. B. S. F. R. E. S. P. O. N. S. I. O.
EPISTOLA PHILIPPI
Marnixij Sanct-Aldegondi de
suprascripta responsione.

Litera tuae eruditionis ne an beneuolentia
atque humanitatis pleniores, Reueren-
de-D. Doctor, ita mihi fuere grata, ut
quod omnium est gratissimum. Fuit en-
nim iucundum a tali ac tanto viro, quem sciebam
negotiorum ac laborum ingenti propemodum mole
obruisse, eam tamen mihi praestari operam, qua posset &
ad Dei gloriam promouendam, & ad fidem corro-
borandam esse vehementer utilis. Sed multo etiam
fuit iucundius in grauisima quaestione, quam ego
omnium nostrarum controuersiarum tantum non
cardinem ac fundamentum precipuum esse semper
sum arbitratus, prope ad amissum nos consentire.
Itaque ago, mi Domine, gratias tibi pro hoc benefi-
cio, meumque studium atque operam, si qua in re
commodare aut prodesse potero, tibi, tuisque polli-
ceor; & humanitate ista tua fretus, pergo in priori-
bus quaestionibus reliquos, si qui restant, scrupulos
enodare, & simul responsionem ad posteriores depof-
cere. Quantum igitur ex tua, imo potius Augustini,
sententia possum conijcere, omnino ita sentis, vni-
cum Ecclesiasticarum traditionum ^{ἡρώτων} vnicum
lapidem Lydium atque iudicem esse verba Domini
nostri Iesu Christi tradita sacrae scripturae, disertis
paginis, nec audiendum esse: Hoc dicit Augustinus,
hoc dicunt Donatista, sed haec dicit Dominus: & in
libris Dominicis: quibus virique credimus, virique
assen-

EPIST. SANCT. ALDEG.

assentimur, quarendam esse ecclesiam, causamque omnem nostram & controuersiam discutiendam. Denique iudicium de Christi ecclesia, eiusque doctrina, & sacramentis, (hoc enim ex priore necessario efficitur) ex sola scriptura peti debere. In hoc certe ego tibi per omnia planissime assentior, ac vere ita statuo, si hoc ipsum impetremus, facile reliquas omnes controuersias ac nullo negotio iri compositum. Ut enim post Paulum ait Athanasius, sufficiunt sancta ac diuinitus inspirata scriptura, ad omnem instructionem veritatis. Quamobrem etsi libens confiteor, quod ais, veros fideles, ut ex scripturis sacris de Christi ecclesia verum iudicium accipiant, eorum se studio, diligentia, & testimonio iuuare, qui praeteris vera sapientia a Deo ditati fuisse creduntur, inter quos ego Augustinum non grauate reposuerim; tamen illud cum Chrysostomo liceat contendere, multos quidem Spiritum sanctum iactare, sed qui propria loquantur, falso illum praetendere; ut enim Christus non a seipso loqui se testatur, quia ex lege loquebatur & prophetis: ita si quid praeter euangelium sub titulo Spiritus sancti obrudatur, non credamus, quia sicuti Christus legis & Prophetarum impletio est, ita Spiritus Euangelij. Deinde & hoc addo, quod Augustinus, eiusque similes, vera a Deo sapientia praeteris ditati fuisse credantur, id non aliunde fuisse adeptos, nisi quod scripturis, quae sola hanc sapientiam vberissimo latice profundunt, & sole hominem reddunt ad salutem eruditum, per fidem in Christo Iesu, consentanea & senserint, & scripserint. Quo enim quisque proprius ab hoc fonte suos irrigat doctrinarum tubos, eo puriori certe lim-

EPISTOLA

pha lectorem quisque reficit: quo vero remotius, eo inquinatiores, ita ut qui se longissimo interuallo ab eadem continent, ij iam non inter pios & synceros Ecclesia doctores, sed inter hereticos, & scripturarum deprauatores connumerentur, cuius cum eadem penitus sit in Concilijs, Pontificum decretis, & Scholasticorum placitis statuenda ratio, non est quod verear cum Augustino pronunciare: Nec ego Nicenam synodum tibi, nec tu mihi Ariminensem debes, tanquam praëiudicaturus, obycere, nec ego eius auctoritate, nec tu illius detineris, scripturarum auctoritatibus, non quorumcunque proprijs, sed quae vtrisque sint communes, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione certet. In summa hoc inter nos conueniat, doctrina Apostolica, & Prophetica, cui soli innixa est ecclesia, iudicium omne ad scripturam sacram esse reuocandum, omniaque omnium vel patrum dogmata, vel conciliorum decreta, vel Pontificum placita, vel Scholasticorum axiomata, non aliter esse accipienda, nisi quatenus huic scripturae sunt consentanea.

Quod ad alteram quaestionem attinet: An Ecclesia verbo Dei, an potius verbum Dei Ecclesiae auctoritatem tribuat? ita mihi per omnia satisfacisti, ut non potuerim istum tuum candorem non vehementer exosculari. Na tu perquam erudite ac pie responsionem tuam comparatione Ioannis Baptistae cum Christi doctrina confirmasti, ita ut in hoc capite nulla resset inter nos controuersia.

Postremum tantum Epistola tua caput, de constitutionibus Ecclesiae, vellem paulo dilucidius explicasses.

SANCT. ALDEGONDI.

*taſſes. Ais enim vbi regnum agnoſcitur, non poſſe ne-
 gari conſtitutiones: quod certe libenter damus, ſed ſi-
 mul addimus, ab ipſo rege in quoſvis quidem regno
 conſtitutiones debere proficiſſi; ſed maxime certe in
 Chriſti Eccleſia, in qua Chriſtus ita regem agit, vt
 ſimul ſit & corporis caput, & ſponſa maritus, &
 ouium paſtor, ita vt vnus eius vocem audiant oues,
 imperium accipiat ſponſa, ſpiritu vegetentur ac
 moueantur membra, conſtitutionibus denique ob-
 temperet populus: Ipſe enim vnus eſt, de quo dictum
 eſt: Hunc audite, ac proinde ſemper atque indefeſſa
 ſeculorum continuatione reſonauit, ac reſonat in au-
 ribus eccleſie iſta regis vnus lex ac mandatum:
 Quod precipio tibi, hoc obſeruabis vt facias, non ad-
 des quicquam, nec detrabes. & illa: Non addes ad
 verbum Domini, nec minuas ex eo, ne te forte arguat
 inueniarique mendax. item: Audiendo audite vocem
 meam, & ero vobis Deus, & eritis mihi populus,
 & ambulabitis in omni via quam, mandauero
 vobis. Item: Nunquid vult Deus holocauſta &
 victimas, & non potius vt obediatur voci ſuae?
 melior eſt enim obedientia quam, victima, & au-
 ſcultare magis quam offerre adipem arietum,
 quin quaſi peccatum ariolandi non auſcultare, &
 quaſi idololatria iniquitas non acquieſcere. & item:
 In conſtitutionibus patrum veſtrorum ne ambuletis:
 & iudicia eorum ſeu decreta ne obſeruetis, & pollu-
 tionibus eorum ne conſpurcemini, ego enim ſum Ie-
 houa Deus veſter: in conſtitutionibus meis ambula-
 te, & decreta mea ſeu iudicia obſeruate, & faci-
 te ea, aliaque ſcriptura, quibus inducti patres inſini-
 tis locis affirmarunt, quicquid non eſſet manifeſto Dei*

EPISTOLA

verbo fundatum, habendum esse pro sacrilegio; nec enim in vlllo ferendum est regno, rege viuo, ac regnante, ac iussa sua ex sacrarum tabularum praescripto diclante, a quoquam alio legem, constitutionemque sanciri. In quo si te habeo, quod certa tua mentis ac iudicij perspicuitate, & simul eruditionis vbertate fretus confido, ad stipulatorem, nihil plane restat amplius in priori de Ecclesia questione, quod habeat scrupulum: ac proinde rogo, vt ad posteriores de Sacramento interrogationes, tuam primo quoque tempore audiam sententiam.

Vale, datum Bruxella quinta Nouem. 1577.

Reuerentiae tuae studiosissimus

Philippus de Marnix.

RESPONSIO

AD POSTERIORES

Quæstiones, quæ sunt de venerabili Eucharistiæ Sacramento.

VM nondum acceptis
tuis literis, ex quibus cog-
noscerem, quomodo
prioris Responsiones ac-
cepisses, inciperem de tra-
ctandis reliquis quæstio-

nibus cogitare, Eruditiss. D. Sanct-Alde-
gonde (metuebam enim ne actionibus
publicis plus satis occupato, non vacasset
tam cito responsiones meas legere & diju-
dicare) decimanona huius oportunè su-
peruenerunt mihi binæ tuæ literæ, quæ mul-
tis de causis, quas longum esset persequi, mihi
iucundissimæ fuerunt: Nam licet videam
non deesse, in quibus adhuc conferre de-
beamus, & Deo iuuante conferemus, attamen
confidens in eo, qui habitare facit v-
nanimes in domo, & sollicitos reddit ser-
uare vnitatem spiritus in vinculo pacis, spe-
ro nos de omnibus collaturos, absque om-
ni amaritudine, & animi contentione. Ser-
uum

Philip. 4.

Act. 4. & 2.

Ios. 3.

Luc. 20.

uum enim Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos, qui resistunt veritati. & Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, inquit Apostolus. In primis autem me exhilarauit, quod senserim tibi ostensum à Domino, quæstionem de Ecclesia versari circa vnum ex præcipuis cardinibus seu fundamentis nostræ religionis. Nam in duorum hominum causa propriè fides Christiana consistit: vnus, in quo lapsi, cæci & mali facti sumus: alterius, in quo reparamur. Porro in eo in quo reparamur, non tantum agnoscendum est caput, de quo scriptum est: Omnis quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit; & Non est in aliquo alio salus, nec enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri; sed etià corpus, extra quod salus esse non potest, dicente Christo: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo; caput videlicet cum corpore. nam si solum caput ascenderet in cælum, omnes nos in terra remaneremus, & tandem in infernum mergeremur. Porro sicut caput quod nascendo positum est in ruinam, & in signum cui contradicetur, non tantum à si-

M. BAII RESPONSIO.

lijs suis semper agnitum fuit, & creditum, sed etiam suo tempore in terris visum, & à reliquis membris certa fide discretum, dicendo: Tu es Christus filius Dei viui, qui *Math. 16.* in hunc mundum venisti; sic etiam corpus Christi, seu manifestum eius regnū à Patriarchis & Prophetis semper creditum fuit, & ab ijs, qui post Christi ascensionem, misso Spiritu sancto, Christi Euangelium toto orbe terrarum disseminauerunt, aut disseminari viderunt, vsque in hunc diem semper visum fuit, & ab omnibus schismatis certa fide discretum, dicendo: Hæc est domus Domini firmiter ædificata super firmam petram. De qua re, ne longum faciam sermonem, oro vt digneris legere sermonem quartum, & septuagesimum primum in fine D. Augustini, inter sermones Louanij impressos, quorum exemplar vnum transmitto, ne fortè non sit apud vos in promptu.

Nunc super est vt responsiones breuissimas ingenio & occupationibus tuis ac meis accommodas, quantum Dominus largiri dignabitur, reliquis quæstionibus adhibere conemur, quarum primæ sic habent:

An hæc verba, (hoc est corpus meum) contineant propositionem identicam, atque idem significantem quod corpus meum est corpus meum?

AN

An vero attributum corporis tribuatur subiecto significato per pronomen, hoc, tanquam diuerso a suo attributo?

Et si attribuatur tanquam diuerso, an attribuatur substantiue, ita vt hæc verba, (hoc est corpus meum) idem significant atque, hoc est substantialiter, vt ita dicam, corpus meum?

An potius attribuatur sacramentaliter, ita vt ea verba nihil aliud significant, nisi, hoc est sacramentaliter corpus meum. s. u corpus meum dicitur de hoc quod do vobis, plane vt sacramenta dicuntur de rebus quas significant, & sua institutione demonstrant: quemadmodum Augustinus in libello de doctrina Christiana docet, Sacramentum fidei, fidē esse; & Sacramentū corporis Christi, corpus; & sacramentū fœderis, fœdus; & Sacramentū verbi Dei, ipsissimum verbum Dei, nō quidem substantia, sed vsu, institutione, representatione, ac significantissima exhibitione ante oculos fidei?

Quo argumento doceatur vocem, est, in hac circumstantia significare substantialem? liceat enim ita loqui.

An hoc ipso argumento tanquam uicō non possit formari certa atque indubitata ratiocinatio per propositionem generalem, quo argumenti vis possit et rectius intelligi, & certius iudicari.

Exempli gratia.

Vbicunque vocula, est, coniungit prædicatum cū subiecto in hac vel eiusmodi circumstantia, toties accipitur substantiue, &c. in hac propositione vocula, est, coniungit prædicatum corporis cum subiecto pronominis demonstratiui, hoc, &c. ergo, &c.

RES.

Propositionem identicam vocamus, nō quando attributum & subiectum pro eadem re particulari accipiuntur, pro qua verificatur assertio; nam alioqui enunciatio generis de specie, speciei de indiuiduo, & accidentis de subiecto, essent propositiones identicæ: vt, lapis est substantia, Petrus est homo, & Cicero est orator: sed vocamus propositionem identicam, quando res eadem sub eodem nomine, aut saltem sub synonymo de seipsa enunciat: vt, corpus meum est corpus meum, gladius est ensis. Quamobrem dicendū non est, quod hæc Christi assertio: hoc est corpus meum, sit identica propositio, etiamsi vera esse nequeat, nisi attributum & subiectum pro aliqua eadem re particulari accipiantur, pro qua fit verificatio: sed dicendum, quòd sit enunciatio communis attributi de singulari subiecto. Nam licet Christus vnicum corpus habuerit, attamen etiamsi viginti corpora habuisset, de quolibet dicere potuisset, hoc est corpus meum. Ex quo intelligimus vocem, meum corpus, sicut meus digitus, communem esse, non singularem. Porro enunciationes simplices, in quibus alterum de altero mediante verbo substantiuo, est, enunciat, sunt in du-

plici genere: alia enim proferuntur intentione asserendi id quod est, quando eiusmodi propositio inchoatur, vt lapis est corpus, Petrus sedet: Alia verò proferuntur non intentione asserendi id quod est, quando ipsa enunciatio incipit proferri; sed intentione faciendi id quod eiusmodi enunciatione significatur, & quod tunc primum erit, quando ipsa enunciatio prolata fuerit: Vt si quis demonstrato agro proprio, cuiuspiam alteri diceret, hic est ager tuus, non intentione asserendi quod non est, sed intentione faciendi, vt id sit quod dicit; hoc est, vt ager qui dicenti proprius est, alterius efficiatur, eiusmodi enim sermonibus apud Iurisconsultos aliquando intelligitur fieri dominiorum & possessionum translatio. Talis sermo videtur esse apud Lucam, cum ait Christus: Homo, remittuntur tibi peccata tua. & rursus: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. &: Filius tuus viuit. Non enim volebat Christus asserere quod erat priusquam hæc dicebat, sed id facere quod dicebat: nec dubium est, quin tali sermone contentus fuisset Cæturio, cum à Domino poscebat, vt diceret verbo, & sanaretur puer eius, hoc est, vt diceret: Filius tuus viuit, vel filius tuus sanus est, quem Dominus sine omni

Luc. 5.

Luc. 7.

M. BAII RESPONSIO

mni verbo sanauit. Cæterū quia nos nostris
 sermonibus substantias mutare non possu-
 mus, ideo exempla enunciationum poste-
 rioris generis, quibus substantia in sub-
 stantiam transmutatur, non in nostris,
 sed in Christi sermonibus sunt petenda.
 Verbi gratia: Si Christus in nuptijs volens ^{ioanniz.}
 ex aqua sex hydrijs contenta vinum facere,
 his verbis vsus fuisset, (hoc est vinum:) ^{Matth. 4.}
 similiter si voluisset diabolo acquiescere
 petenti vt diceret lapidi huic, vt panis fiat,
 atque id his verbis effecisset, (hic est panis)
 non intendisset his duabus enunciationi-
 bus, videlicet, hoc est vinum; &, hic est pa-
 nis, asserere, quod aqua hydrijs contenta,
 & hic lapis, (quæ tunc extabant cum has
 enunciationes proferre cœpisset,) fuissent
 vinum & panis, quia id manifeste falsum
 fuisset, sed intendisset facere vt prolatis
 verbis id esset, quod dicebat; & hoc dicen-
 do significare, ea quæ ex aqua hydrijs con-
 tenta, & ex hoc lapide demonstrato fecif-
 set, esse vinum, & panem: quasi dicat, hoc
 quod ex aqua hydrijs contenta facio, vi-
 num est: & hoc, quod ex hoc lapide facio,
 panis est. Simili modo, quando ait Chri-
 stus, hoc est corpus meum. &, hic est san-
 guis meus, non intendit asserere quod pa-
 nis & vinum, quæ tunc præsentia habebat
 cum

M. BAII RESPONSIO.

cum hæc incipiebat dicere, essent corpus & sanguis eius, quia id falsum est; quod ne sit, omnino credendus est intendisse ex pane et vino corpus & sanguinem suum efficere. & in illis duabus enūciationibus, hoc est corpus meum. & : hic est sanguis meus; pronomina hoc & hic, non referuntur ad panem & vinum, quæ ante prolationē harum duarum enuntiationum prius fuerunt, (sicut intelligerentur referri, si tantum intentione asserendi proferrētur, quod Christus facere non potuit, quia nō potuit falsum dicere,) sed referuntur ad hoc corpus, & hunc sanguinem, quæ iam dictis verbis, Christo hoc intēdente efficiūtur, quasi dicat: hoc quod ex hoc pane facere intendo, & facio, est corpus meum: & hoc quod ex hoc vino facio, est sanguis. His diligenter cōsideratis, facile est ppositis quæstionibus respōdere, quod hæc verba: hoc est corpus meum, non contineant propositionem identicam, atq; idē significātem quod, corpus meum est corpus meum; sed id significantem quod diximus, nempe: hoc quod ex hoc pane facio, est corpus meum; quodque attributum, corpus, tribuatur subiecto significato per pronomen, hoc, non tanquam diverso à suo attributo, sed tanquam rem eandem singularem significanti, nempe, hoc Christi corpus ex pane
con-

AD QVEST. SANCT. ALDEG.

cōfectum virtute verborum Christi. Vnde
 nec dicere oportet quod huius enūciatio-
 nis, hoc est corpus meum, sensus sit, quod
 hic panis substantialiter, vel sacramentaliter,
 siue significatiuè sit corpus meū: sed sensus
 est, id quod ex pane facere intendo, & facio,
 est corpus meū, vt diximus. Cæterum quia
 negari non potest, quin Christus ex aqua vi-
 num, ex lapide panē, ex pane & vino corpus
 suum & sanguinē efficere potuerit, idq; his
 verbis, hoc est vinum, hic est panis, hoc est
 corpus meum, hic est sanguis meus. Si enim *A flor. 5.*
 potuit Petrus vmbra sua p̄trāseundo quos-
 uis ægros ab infirmitatibus liberare, quanto
 magis potuit Christus verbis suis ex re qua-
 libet, quamlibet etiam rem aliam efficere?
 Ponatur ergo disputandi gratia quod Chri-
 stus hæc vniuersa iam dictis enuntiationi-
 bus effecerit, oro vt tua eruditio, hoc præ-
 supposito, dignetur propositis à se quæstio-
 nibus respondere. Nempe an hæc proposi-
 tio sit identica, hoc est corpus meum? An
 attributū, corpus, tribuatur subiecto signi-
 ficato per pronomē, hoc, tanquam diuerso?
 An huius enunciationis, hoc est corpus me-
 um, sensus sit, hic panis est substantialiter
 vel sacramentaliter corpus meum? & si vbi
 de re conuenimus, adhuc easdem pene dif-
 ficultates inueneris, quas nūc proponis, fa-
 cilè

eilè intelliges quæstionum multarum nebulas non tam ad rei veritatem, quàm ad dicendi rationem pertinere.

Miror autem prudentiam tuam quærere, quo argumento doceatur, vocem, est, in hac sermonis circumstantia (hoc est corpus meum) significare substantialitatē, cum illa sit propria, & consueta eius significatio, tam Græcè, quàm Latine, in qua ab initio nascentis Ecclesiæ semper ab omnibus nostris maioribus hoc loco accepta est. Neq; enim rogare solemus, cur aliquis per publicam & consuetam viam ambulet, sed si ab illa digressus, insolita & improbata diuerticula sectetur, tunc meritò rogatur, cur derelicta regia via, ad insolitam se conuertat; & ideo potius rogandum esset, quo argumento moueatur, qui vocem, est, in hac circumstantia, præter consuetam significationem, & præter omnium catholicorum intelligentiam, ad significationē referunt, quàm rogandum quo argumento doceatur substantialitatem significare. Scio quosdā proferre scripturam 1. ad Cor. 10. Petra autem erat Christus; in qua vocem, est, existimant pro, significat, positā, vt persuadeant ipsam etiam in hac circumstantia pro, significat, accipiendam. Sed an ex hac scriptura satis solidum proferri possit argumentum, quo
id

M. BAII RESPONSIO.

id probetur, forsitan non immeritò dubitauerit quispiam: quia Apostolus non videtur loqui de inanimata petra Ore suo loco manente, ex qua Moyses semel aquam elicuit, quæ petra non poterat esse Christus nisi significatiuè: sed loquitur de petra semper populum consequente, & potum corporalem ac spirituales semper suppeditante, quem potum spirituales eundem nobiscum bibebant, quæ petra non significatiuè, sed substantialiter erat Christus, sicut D. Chrysostomus & Ambrosius interpretantur. Sed detur vocem, est, vno atque altero loco propter sermonis circumstantiã significatiuè seu sacramentaliter intelligi, an ideo quando sine tali circumstantia simpliciter ponitur, proferendum erit certum argumentum, doceatur substantialitatem significare, & in sua significatione propria debere accipi? Scio etiam D. Augustinum epistola 23. dicere, quòd sacramenta habeant quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt sacramenta, atque ex hac similitudine plerunque etiam ipsarum rerum nomina accipere; sed subiungens exemplum, quod secundum quendam modum sacramentum corporis Christi est corpus Christi, satis aperte significat hunc loquendi modum, quo sacramentum aliquid esse dicitur tantum, quia

quia est eius sacramentum, non esse propriū & cōsuetum, sed insolitum, & ex sermonis circumstantia intelligendum: quæ ubi defuerit, sicut in verbis Christi, quibus ait, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, non sine studio proprii sensus videtur talis intelligentia quæri.

Quæris etiam:

An explicatio horum verborum, hoc est corpus meum, debeat aut possit aliunde sumi, quam ex ipsis Christi, aut Euangelistarum verbis?

An illa propositio de calice, hoc poculum est nouum testamentum seu fœdus (διὰ δὲ αὐτοῦ enim utrumque significat, vt Hebræis Berith) in meo sanguine: & illa, hic est sanguis noui testamenti, non idem significant, & se mutuo significanter explicent?

Ac proinde an non penitus eadem sit in pane ratio, vt hæc propositiones: hic panis est nouum testamentum seu fœdus in meo corpore: & hoc est corpus meum: & item, hic panis, quem frangimus est nouum corpus Christi: & hic panis, quem frangimus, est corpus Christi, idem significant, & se mutuo significanter explicent?

RESPONSIO.

Augustinus de doctrina Christiana lib. 2. c. 9. docet, illa, quæ in libris Canonicis aperte posita sunt, solertius, diligentiusque inuestiganda, vt ad obscuriores locutiones illustrandas, de manifestioribus sumantur exempla, & quædam certarum sententiarum testimonia, dubitationem de incertis aufc-

auferant. Ex quo intelligimus non omnia
 scripturæ sacræ testimonia ex alijs esse in-
 telligenda. Nam quædam aperte posita
 sunt, quæ ex proprijs verbis & locutioni-
 bus intelliguntur; sed ea duntaxat, quæ ob-
 scuritatē habent, quæ possit ex alijs ma-
 nifestioribus locutionibus aut testimonijs
 illustrari. Nunc verò considerandum est, v-
 trum hæc duo testimonia, hoc est corpus
 meum, & hic est sanguis meus noui testa-
 menti, obscuritatē habeant: & si obscu-
 ritatē habere putentur, an hæc obscuritas
 per hanc sententiam tanquam manifestio-
 rem: hic calix nouum testamentum est in
 meo sanguine; possit illustrari. Nam prio-
 ra illa duo testimonia, forsitan multis vide-
 buntur hoc posteriori longè magis esse per-
 spicua, præsertim quia hæc sententia, hic
 est sanguis meus noui testamenti, planè re-
 spondet illi, quam ex Exodo citat Aposto-
 lus ad Hebræos cap. 10. hic est sanguis testa-
 menti, quod mandauit ad vos Deus. Igitur
 hoc testimonium, hic calix nouum est testa-
 mentum in meo sanguine, non est idoneū
 ad illustrandum illa duo priora, sed contrà
 potius: aut si vtraq; ambiguitatē aut dif-
 ficultatē aliquam habere prætenduntur,
 cur ad alias sententias obscuriores recurre-
 mus, in quibus videtur posse error abscon-

di, & non potius ad eorum studium ac testimonium, qui praesentis temporis contentiones praecesserunt, & ad intelligendas scripturas sacras, praeter ceteris fuerunt à Deo illuminati; cuiusmodi fuit D. Ambrosius, qui de ijs, qui initiantur, & de Sacramentis quaestiones istas clarissimè dissoluit. Nam negare non possumus, Deum quorundam oculos obcaecare, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, vt ad Dominum conuertantur, & satientur ab eo, in quibus Deus huius seculi, inquit Apostolus 1. ad Corinth. 4. excaecauit mentes infidelium, vt non fulgeat eis illuminatio Euangelij gloriae Christi, etiam si aperitissimè praedicetur. Restat igitur, vt in his obscuritatibus, quae non videntur fuisse obscuritates veteribus, ad illos recurramus, quibus putatur Deus dedisse aures ad audiendum, & oculos ad videndum, ne fortè nos hic non satis acutè cernamus. Verba Ambrosij de ijs, qui mysterijs initiantur, cap. ultimo sic habent: Potior lux quam umbra, veritas quam figura, corpus authoris quam manna de caelo. Fortè dicis: Aliud video, quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam? & hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis? probemus non hoc esse quod natura

natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maioremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. Et lib. 4. de sacramentis cap. 4. Author Sacramentorum quis est, inquit, nisi Dominus Iesus? tu forte dicis, meus est panis vsitatus, sed panis iste, inquit, panis est ante verba Sacramentorum: vbi accessit consecratio, ex pane fit caro Christi, hoc igitur asseruimus. Quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi? consecratione, inquit. Consecratio igitur quibus verbis est, & quibus sermonibus? Domini Iesu, nam reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, &c. vbi venit ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is, quo facta sunt omnia, iussit Dominus, & factum est, &c. & cap. 5. Antequam consecratur, panis est: vbi autem verba Christi accesserunt, corpus est. Denique audite dicentem: Accipite & edite ex eo omnes, hoc est corpus meum; & ante verba Christi calix est vini & aquæ plenus, vbi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens est sermo Christi vniuer-

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

sa conuertere. Haecenus Ambrosius, qui adiectis adhuc alijs multis sententiam suam tam fecit manifestam, vt non possit de illa dubitari, sicut nec de sententia reliquorum veterum, qui has quaestiones tractauerunt, quibus si cum Euangelio, cum totius Ecclesiae testimonio non creditur, sed verba scripturae manifesta ad inusitatum tropum detorquentur; non erit mirum, si etiam meis verbis non credatur, cum nemo credat nisi volens, nec quisquam credere vellet, nisi cui dedit Deus vt velit. Porro quod vox Graeca *διαθήκη*, quam interpres noster vertit testamentum, sicut & Hebraea Berith, subinde vertatur foedus, nihil huic disputationi prauiudicat, quia licet per se posita foedus significet, attamen morti vel sanguini iuncta proprie testamentum significat, sicut ostendit Apostolus ad Galatas 3. & ad Hebraeos ca. 9. Similiter quod ait Apostolus 1. ad Corinth. 10. Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? licet sit verum quod is panis, qui facta benedictione fragitur, & a fidelibus participatur, sit corpus Christi, in quod per consecrationem mutatus est panis, qui a sacerdote ad benedicendum accipitur: non tamen vult ibi Apostolus dicere, quid sit panis, qui frangitur, sed quid participatione huius panis significat

M. BAII RESPONSIO.

gnificetur, & efficiatur, nempe vt multi vnum corpus simus, omnes qui de vno pane, & vno calice participamus, sicut seipsum explicat Apostolus, & Apostolum D. Cyprianus in epist. 76. ad Magnum, cuius verba etiam refert Augustinus lib. 7. cōtra Donatistas cap. 50. & tractatu 26. super Ioannem. Ex his facile est aliquot sequentibus respondere quæstionibus, nempe:

An pronomē, hoc, aliud significet, quam id ipsum quod vno ore omnes Enangeliſta teſtantur, Chriſtum accepisse, fregisse, dedisse discipulis, & iuisse vt acciperent, & comederent?

An Paulus 1. ad Corinth. 10. cum hunc panem nominat, & panem quem frangimus, diſerte explicat, aliud ſacramenti ſubiectum ſtatuat, atque Chriſtus, vel ipſe Paulus 1. ad Corinth. 11. pronomine (hoc) vult ſignificari, quod omnes Euangeliſta teſtantur fuiſſe panem, quem Chriſtus fregit, & dedit, & de quo deniq; locutus eſt?

An in proſitione de calice non eadem ſit ſubiecti ratio, atque in ea, que eſt de pane, ac proinde cum ſubiectum in proſitione, & oratione de calice non ſolum demonſtratur pronomine, hoc, ſed plane & diſerte nominetur τὸ ὄργανον, vel fructus, vel genimen vitis, non eadem ſit ratio in pronomine, hoc, quod uſurpatur in proſitione de pane, ita vt hoc idem ſignificet, quod hic panis, vel hic fructus tritici de multis coadunatis granis?

His, inquam, quæſtionibus facile eſt ex dictis

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

dictis respondere: nam cœnantibus Apostolis, inquit Matthæus, accepit Iesus panem, vsitatum videlicet, quia tunc ibi alius panis non erat, & eundem panem benedixit; sed quod fregit, deditque suis discipulis, dicens: accipite, & manducate; non fuit vsitatus panis, sed benedictus, & benedictione in corpus eius mutatus, sicut ipsemet Christus testatur, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meum: non enim ait, accipite panem & comedite panem, sicut de ipso prius ait Euangelista, accepit Iesus panem. sed ait: accipite & comedite, hoc est corpus meum. Iussit ergo ut acciperent & comederent non panem vsitatum, de quo prius locutus est Euangelista, dicens: accepit Iesus panem; sed panem benedictum, de quo ait: hoc est corpus meum, iam videlicet ex pane benedicto confectum. Similem loquendi modum secutus est Apostolus I. Corinth. II. cum ait: Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, sub quo intelligitur, benedixit, sicut expresserunt Matthæus & Marcus, fregit, & dixit, accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: quæ verba simili modo accipienda sunt, quo supra ostendimus verba Matthæi

Matth. 26.
Mar. 14.

M. BAII RESPONSIO.

thæi debere accipi. Dico igitur ad primam
 quæstionem iam propositam, quod pro-
 nomen, hoc, in Christi verbis significet a-
 liud quidem, quàm quod vno ore omnes
 Euangelistæ & Apostolus 1. Corinth. 11. te-
 stantur, Christum accepisse, sed non aliud,
 quàm ijdem testantur Christum discipu-
 lis dedisse, & iussisse vt acciperent, & come-
 perent: significat enim corpus Christi ex
 pane confecto benedicendo, sed non sig-
 nificat panem vsitatum, quem omnes Eu-
 angelistæ testantur Christum accepisse. Ex
 quo intelligimus verba hæc, accipite & co-
 medite, non debere construi cum nomine,
 panem, quod præcessit, cum ait Euangeli-
 sta, accepit Iesus panem, sed cum eo quod
 sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo
 quod intelligitur, vt sit sensus: accipite cor-
 pus meum: vel, quod in idem recidit, acci-
 pite panem benedictum, & consecratum.
 Porro ad id quod secunda quæstione pro-
 ponitur: An Paulus 1. Corinth. 10. cum no-
 minat panem, quem frangimus, aliud Sa-
 cramentum subiectum statuat, quàm Christus
 vel ipse Paulus 1. Corinth. 11? Respondeo
 quod Paulus ca. 10. supradicto idem sacra-
 menti subiectum statuat cum eo quod statuit
 Christus apud Mattheum, cum ait: accipite
 & comedite, hoc est corpus meum. Nam

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

subiectum sacramenti statuit verum Christi corpus, quod translato nomine panem appellat, quia ex pane confectum, & speciebus panis velatum: quam nominis translationem manifestè significat ipsa sermonis circumstantia, cum dicitur (panis, quem frangimus, & omnes qui de vno pane participamus) nam omnibus fidelibus notissimū est in altari neque frangi, neque participari panem nisi benedictū, & in corpus Christi benedictione conuersum.

Ad tertiam quæstionem respondeo id quod apud Euangelistas & apud Apostolum 1. Corinth. 11. de calice dicitur, eodem modo accipiendum, sicut id quod de pane dicitur, nempe quòd vbi narratur Christū accepisse calicem, ibi intelligendus sit accepisse calicem vini & aquæ plenum, sicut ait Ambrosius: vbi verò verba Christi operata sunt, hoc est, vbi post benedictionem ait: bibite ex hoc omnes, ibi non sit intelligendus porrexisse vinum & aquam, sed suum sanguinem, quo plebem redemit, & de quo dicit, hic est sanguis meus noui testamenti. Quod verò apud tres Euangelistas de gemmine vitis dicitur, videtur potius referendum ad poculum Paschæ veteris, quàm noui, sicut Lucas non obscure significat.

Luc. 22.

Quart.

Quæritur deinceps:

Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatur, aut mutatum fuit, a subiecto panis, quod euangelista testatur Christum accepisse, fregisse, & dedisse, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi arguimento?

Respondco subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, non mutari, quia subiectum istud corpus Christi est, à quo in Sacramento nulla fit mutatio; sed panem quem accepit Iesus, dicimus mutatum esse in corpus eius, quando benedicendo & consecrando panem ait, hoc est corpus meum, mutatum, inquam, virtute verborum eius, nam, vt ait Ambrosius de ijs qui initiatur, cap. 9. si tantum valuit humana benedictio, Elizei videlicet facientis ferrum natum, vt naturam conuerteret, quid dicemus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? nam Sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Helia, vt ignem de cælo deponeret, nõ valebit sermo Christi vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non e-

erat, non potest ea quæ sunt in id mutare quod erat? non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. & lib. 4. de sacramentis c. 4. Sermo Christi, inquit, hoc conficit Sacramentũ; quæ autem sunt verba Christi, quibus hoc sacramentũ conficitur, exponit c. 5. dicens: Omnia illa verba Euangelistæ sunt, vsque, accipite siue corpus, siue sanguinem; inde verba sunt Christi, audi dicentem, hoc est corpus meum, & ante verba Christi, calix est aquæ & vini plenus, vbi verba Christi cooperata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ecce habes quòd verbum, accipite, non construitur cū nomine, panem, sed cum nomine, corpus, & sanguinem, sicut suprà diximus. Habes secundo, non quando subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatum sit, sed quando mutatus sit panis, quem cœnantibus Apostolis accepit Iesus, nempe quando dixit, hoc est corpus meum: Habes qua vi, & quo Domini mandato mutatus sit panis, nempe virtute verborum Christi, quibus dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Habes quo diuini verbi argumento, nempe argumento verborum Christi, quibus apertissimè dixit, hoc est corpus meum: nam quia mentiri nõ potuit, oportet vt ex pane, quem

M. BAII RESPONSIO

quem accepit, id fecerit, quod dixit, videlicet, hoc est corpus meum, ne conuincatur falsum fuisse quod dixit.

Quæris etiam:

Quæ sit analogia vnionis corporis Christi, cum Ecclesia declarata 1. Corinth. 10. si nulla est panis, vel vini reliqua substantia?

RESPONSIO.

Hanc analogiam explicat Augustinus libro 7. contra Donatistas cap. 50. verbis D. Cypriani, quæ sic habent: Quando Dominus corpus suum panem vocat de multorum granorum adunatione congestum, & quando sanguinem suum vinum appellat de botris & acynis multis expressum, atque in vnum coactum, gregem item nostrum significat commistione adunatæ multitudinis adunatum: nam quemadmodum panis, ex quo corpus Christi conficitur, quod interdum etiam panis vocatur, vt, panis quem frangimus: quemadmodum, inquam, panis ex granis in vnum adunatis conficitur, & quemadmodum vinum ex multis azynis in vnum confluentibus coalescit: sic etiam mysticum Christi corpus, quod per hoc Sacramentum significatur, & coit, ex dispersis Dei filiis colligitur, qui per fidem & dilectionem in vnum corpus adunantur. Nec huius analogiæ obstat;

Aug. tract. 26. super Iohannem.

Cyprian. epistola 15. ad Magnum.

stat, quod in confectione Sacramenti nulla est panis & vini reliqua substantia, quia nec remanet ipsa granorum aut acynorum forma, ex qua tamen sumitur potissima huius analogiæ portio, quia analogia sumitur non ex substantia, quæ in ipso sacramento permanet, sed ex ea quæ in pane & vino, ex quibus conficitur, præcessit.

Ultima quæstio sic habet.

Quomodo veteres docuerunt eandem, aut similem esse transformationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi, qualis erat aque admixta vino in populum Christi, eius corpori per fidem adglutinatum?

RESPONSIO.

Hanc quæstionem moueri puto occasione verborum beati Cypriani in epistola 63. quæ est ad Cæcilium, quæ sic habet: Quando in calice vino aqua miscetur, Christus populus adunatur & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & coniungitur. & infra: Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest: nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sola, plebs incipit esse sine Christo: quando autem vtrumque miscetur, & adunatione confusa sibi inuicem copulatur, tunc sacra-

cramentum spirituale & cœleste perficitur.
 Quibus verbis non continetur ea compa-
 ratio, quæ in quæstione exprimitur, nempe
 quod talis sit transformatio panis & vini in
 corpus & sanguinem Christi, qualis est
 aquæ vino permixtæ in populum Christi;
 sed tantum exponitur, quid sacrificium ex
 aquæ & vini commistione confectum sig-
 nificet & efficiat; nempe vt quemadmo-
 dum sacrificium ex aqua vino permixta con-
 fititur, sic etiam Christus & plebs eius in
 vnum corpus coadunetur, non Christum
 mutando in peruersos plebis affectus, sed
 reformando plebem, vt cum Christo quæ
 Dei sunt sapiat, & deposita prauitate spiri-
 tum Christi induat. Nam & ipsa vini &
 aquæ mistio sic temperatur, vt non vinum
 in aquam, sed aqua in vinum conuertatur,
 & hoc modo inuicem copulentur. Quod
 si fortè quæstio hæc alia veterum scripta re-
 spiciat, quæ mihi non occurrunt, cuperem
 illa designari, vt si Deus largiretur, possit eis
 conueniens responsio adhiberi.

R.E.

RESPONSIO AD E-
pistolam D. Sanct-Aldegon-
di.

VM per otium, relego
epistolam tuam, datam
quinta Nouembris anni
1577. Eruditissime Do-
mine, nonnulla occurre-
runt, de quibus visum
est aliquid breuiter dicere; id quod spero e-
ruditionem tuam non grauatè laturam,
quia id ipsum nominatim expetijt, de con-
stitutionibus Ecclesiasticis. Dicis itaque ti-
bi licere illud cum Chryostomo contem-
dere, multos quidem Spiritum sanctum ia-
ctare, sed qui propria loquantur, falsò illud
prætendere: id quod verissimè dicis, quia id
docet scriptura sacra, cum ait: Nolite om-
ni spiritui credere, sed probate spiritus si ex
Deo sunt, & rursus: Prophetae duo aut tres
dicant, & ceteri dijudicent. Sed si quis hinc
conetur persuadere, veterum testimonia, &
decreta conciliorum, præsertim antiquorù,
quæ per multas annorum centurias à viris
doctissimis atque sanctissimis ad scriptu-
ras sacras discussa, tanquam à Spiritu san-
cto

cto profecta, haecenus sine contradictione
 recepta sunt, posse leuiter reijci; puto
 quod non facile excusabitur à contemptu
 eorum, quos venerari conuenit. Nam con- *Concilia*
 cilijs generalibus, quæ communi patrum *continent*
 consensu conclusa, à cunctis fidelibus re- *sensum ecclē-*
 cepta sunt, etiam hoc accedit, quod non *sia, id est prae-*
 immerito existimentur, & praesumantur cō- *latorum.*
 tinere sensum Ecclesiae, de qua dicit Apo- *1. Timot. 3*
 stolus, quod sit columna & firmamentum *Matth. 18.*
 veritatis; & generali sententia mandat Do-
 minus, ut qui Ecclesiam nō audierit, sit tibi
 sicut Ethnicus & publicanus. Quod verò
 Maximino scribit Augustinus lib. 3. cap. 14
 Nec ego Nicænum, nec tu debes Arimi-
 nense tanquam praedudicaturus profere
 concilium; causamque subdit; dicens: Nec
 ego huius autoritate, nec tu illius detine-
 ris; non eo spectat, ut credatur Nicæni
 concilij. autoritas posse contemni: nam
 paulò superius eodem capite dicit, Ho-
 mousion in concilio Nicæno aduersus hæ-
 reticos à catholicis patribus veritatis au-
 thoritate, & autoritatis veritate firma-
 tum. & lib. 2. contra epistolam Parmenia-
 ni dicit, quod de ijs, qui ab Ecclesiae vnita-
 te separati sunt nulla quaestio est, qui in &
 habeant baptismū & dare possint; hoc enim
 inquit, in ipsa totius orbis vnitate discul-
 sum

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

sum, consideratum, perfectum atque firmatum est. & contra Donatistas lib. 6. cap. 2. dicit vniuersae Ecclesiae sententiam, plenarij concilij authoritate roboratam, atque firmatam. & lib. 7. c. 53. Id sit cura securae vocis asserere, inquit, quod vniuersitatis h. ecclesiae consensione roboratum est. Non ergo vult Augustinus, vt credatur Niceni, aliorumque conciliorum authoritas posse contemni, sed quia Catholici concilium Ariminense reprobant, & Maximinus concilium Nicenum non recipiebat, licet ipsum recipere debuisset, si catholicus fuisset, ideo dicit Augustinus, quod nec ipse Nicenum, nec Maximinus debebat Ariminense tantquam prauidicaturus proferre concilium, quia vterque inutiliter protulisset. Nam quemadmodum Christus, cum Saducaei de resurrectione disputans, non prophetarum testimonijs quae tamen certa & longe apertiora erant, sed tantum usus est testimonijs quinque librorum Moysis, quos Saducaei recipiebant: sic etiam Augustinus contra Maximinum ijs tantum testimonijs vtendum censebat, quae Maximinus recipiebat. Quamobrem si Maximinus licentia haeretica, scripturam aliquam verè canonicam reiecisset, sicut reiciebat concilium Nicenum, non ea aduersus illum vtendum esse

Matth. 22.

cer

cenſuiſſet Auguſtinus, ſed tantum ijs, qua-
rum authoritati conſentiebat. Licet igitur
D. Auguſt. indicaret Concilium Nicænum
idoneum, vt apud fideles firmatum eſſe o-
ſtenderet, quod in illo concludum erat; at-
tamen quia Maximinus illud non recipie-
bat, ideo ait: Nec ego Nicænum, nec tu de-
bes Ariminenſe tanquam præiudicaturus
proferre Concilium.

Conſtitutiones Eccleſiaſticas in Chri-
ſti regno libenter agnoſcis, ſed addis ab
ipſo rege in quouis regno conſtitutiones
debere proficiſci, id quod etiam de Chriſti
regno veriſimè dicis. Sed debes aduertere
non eas tantum conſtitutiones à Chriſto
rege proficiſci, quas per ſemetipſum imme-
diate conſtituit, ſed etiam quas per illos ſta-
tuit, quos peregrè proficiſcens conſtituit
ſuper familiam ſuam: ſicut oſtendit Chri-
ſtus rogans Phariſeos, vtrum baptiſmus Io-
annis eſſet è cœlo, an ex hominibus? & præ-
ſupponens eſſe è cœlo, id eſt, à Deo, licet eſ-
ſet baptiſmus Ioannis ab ipſo Ioanne inſti-
tutus: ſimiliter Apoſtolus I. Corinth. 14.
vocans ea quæ ipſe ex data ſibi poteſtate
præcipiebat, Domini mandata. Si quis vi-
detur propheta eſſe aut ſpiritalis, inquit,
cognoſcat quæ ſcribo vobis, quod Domi-
ni ſunt mandata: Nam quemadmodum
d ad

Matth. 22.

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.

Mat. 13.

Matth. 20.

Exod. 16.

I. R. 2. 8.

ad Romanos 13. constitutio, seu mandatum principis, Dei ordinatio nuncupatur, dicente Apostolo: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; sic etiam mandatum praepositi ecclesiastici, cui Apostolus nos obedire & subiacere praecipit, Christi ordinatio est. Et quemadmodum ijs qui ex spiritu sancto loquuntur, dicit Dominus: Vos non estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis; sic etiam ijs, qui ex potestate sibi à Christo data aliquid rectè praecipiant, iuxta D. Bernardum verè dicitur: Vos non estis qui praecipitis, sed Christus, qui potestatem dedit, qua praecipitis. Vnde illud Moysis: Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum, & illud Domini ad Samuelem: Non enim te spreuerunt, sed me. Si quis loquitur, inquit Petrus 1. Epistolae cap. 4. tanquam sermones Dei, si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus, igitur si quis praecipit, tanquam ex potestate quam à Deo accepit: nam de praecipitis, quae per Dominum dederat Apostolus: Namque qui hæc spernit, inquit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis. Quod autem praefecti ecclesiastici praecipendi potestatem habeant, ostendit verbum, obedite, toties

M. BAII RESPONSIO.

ties in scripturis eis, qui illis subsunt, attri-
 butum; quia nemo dicitur obedire præco-
 ni, sed ex legitima potestate præcipienti.
 Quemadmodum autem de principibus nõ
 ex potestate sibi data, neq; ex proximi dile-
 ctione sibi à Deo inspirata, sed ex præsum-
 ptionis audacia, & ex amore sui, qui ex
 mundo est, iuxta concupiscentias suas ali-
 qua constituentibus, ait Dominus per Pro-
 phetam: Ipsi regnauerunt, & non ex me: *osæ 8.*
 principes extiterunt, & non cognoui. &
 Christus in Euangelio: Regnum meum non *Ioannis 18.*
 est de hoc mundo. Nam qui ex hoc mundo
 regnant, hi non regnant ex Deo, & contra;
 sic etiam de præpositis Ecclesiæ quæ sua
 sunt docentibus, aut iuxta concupiscentias
 suas, non ex accepta potestate, sed ex sua
 præsumptione aliqua constituentibus, re-
 ctissimè dicitur: Frustrà me colunt docen- *Matth. 23.*
 tes doctrinas & præcepta hominum, hæc e-
 nim hominum propriè sunt, quæ Dei non
 sunt. Porrò quemadmodum filius patri o-
 bediens præcipienti, vt vel literas discat, vel
 rem familiarem curet, non aliud facit, quàm
 præcipit Deus, dicens per Apostolum: Fi-
 lij obedite parentibus. Nec verbo Dei quic-
 quam addit, sed illud tantum facit, quod
 præcipit Deus: Sic etiam imminente an- *Ephes. 6.*
 nua passionis Christi memoria, ex con-

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

Heb. 13.

Luc. 12.

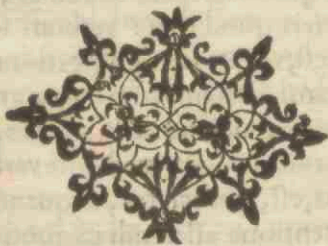
Luc. 10.

stitutione Ecclesiastica ieiunans, audit vo-
 cem Domini, dicentis: Obedite præposi-
 tis vestris, & subiaccete eis. Nec ad verbum
 Dei quicquam addit, sed illud tantum fa-
 cit, quod mandauit Deus. Sicut & ipse præ-
 positus dans tritici mensuram, & superero-
 gans mandatum, quòd à latronibus sau-
 cio, & in stabulo iacenti iudicat esse neces-
 sarium, non addit aliquid ad verbum Dei,
 sed id tantum facit, quod Dei verbum illi
 præcipit. Nam si aliquid præcipere, quod
 non est in verbo Dei expressum, semper es-
 set aliquid verbo Dei addere, tunc neque
 princeps subdito, neque pater filio aliquid
 præcipere posset, sed id tantum annuncia-
 re quod præcipit Deus, ac per hoc neque
 subditus principi obediret, neque filius pa-
 tri, sed Deo tantum, quia, vt diximus, ne-
 mo dicitur obedire præconi, sed tantum
 præcipienti. Et si aliquid præcipere, quod
 non est expressum in scripturis sanctis, est
 addere ad verbum Dei: igitur docere, aut
 scribere aliquid, quod non est expressum
 in scripturis sanctis, est addere ad verbum
 Dei, & sic de rebus sacris, inter nos confe-
 rentes, siue scripto, siue verbo, multa ad ver-
 bum Dei adderemus, contra expressum
 Dei mandatum per te adductum: Non ad-
 das ad verbum Dei, neque minuas ex eo; il-
 ludque

M. BAIL RESPONSIO.

Iudque nobis obseruandum esset, quod in Collegijs Theologicis tempore prandij & coenae obseruatur, vt vno sacram scripturam legente caeteri taceant. Si forte per haec non sit tuae eruditioni in his, quae ex epistola tua attigi, factum satis, licebit accepto responso adhuc de eisdem latius conferre. Bene vale, 28. Nouembris 1577. Louanij.

Tuus Michael de Bay.

AD QVAEST. SANCT-ALDEG.
RESPONSIO AD OB-
IECTIONES CONTRA RE-
sponsonē ad posteriores qua-
stiones per ipsum Sanct-Alde-
gondum propositas.

IECTA responsonē tua
ad ea, quæ de posteriori-
bus Quæstionibus tuis,
quantum Deus largiri di-
gnatus est, disserui, eru-
ditissime Sanct-Aldegon-
de, deprehendi te disputationi meæ mi-
nus consentire, quod non satis affecutus
fis, quomodo vel dicta mea sibi consen-
tiant, vel quibus firmentur argumentis. Et
inter ea quæ discrepare existimas, impri-
mis profers quod dixi: verbum substan-
tium, est, vsitata sua significatione noti-
re substantialitatem; cum tamen antè præ-
miseram, enunciationes simplices, in qui-
bus alterum de altero mediante verbo sub-
stantiuo, est, enunciatur, aliquando pro-
ferri intentione asserendi id quod est, pri-
usquam talis enunciatio proferri incipi-
at; aliquando verò intentione faciendi id
quod nondum est, quando eiusmodi o-
ratio enunciari incipit: sed tunc demum
erit.

erit, quando ipsa enunciatio absoluta fuerit. Hanc enim distinctionem sic accepisti, quasi dixissem verbum substantiuum, est, bifariam accipi, aliamque significationem in ijs enunciationibus habere, quæ tantum proferuntur intentione asserendi, quod prius fuit: & aliam in ijs quæ dicuntur intentione faciendi, quod tali enunciatione designatur. Id quod neque dixi, neque significare intendi, sed tantum volui ostendere, enunciationes quasdam, manente eadem vtitata & genuina vocum omnium significatione, posse alia & alia intentione dici, nempe intentione asserendi quod prius fuit, & intentione faciendi quod non fuit, sed quod tunc demum erit, quando eiusmodi enunciatio absoluta fuerit. Et quia satis suspicabar, istud posterius enunciationum genus à te minus obseruatum, conatus sum illud comprobare, non tantum sermone Iuriconsultis noto, cap. requisisti, de testamentis, sed etiam tribus scripturæ sacræ testimonijs, quorum duo satis leuiter attigisti, sed tertium tanquam huic rei impertinens omnino præteristi, in quo tamen tanta euidencia ostenditur, vnam & eandem enunciationem, manente prorsus eadem vocum significatione, posse proferri & intentione

1087, 40
 tione faciendi quod non prius fuit, & intentione significandi quod ante fuit, vt nō nisi absurdissimè negari possit. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum, abijt, & rogauit Iesum, vt sanaret filium eius, tandem dicit ei Iesus: Filius tuus viuit; & hoc dicendo, sanauit eum, sicut etiam à ministris sibi occurrentibus cognouit. Hic significauit Iesus, non quod prius fuit, sed quod hæc dicendo fecit; nempe quod filius eius viueret, id est, sanus esset. Descendente regulo, serui occurrerunt ei, & annunciauerūt, dicentes, quia filius eius viueret; ergo & hi dixerunt regulo, filius tuus viuit, non alia uocum significatione, sed prorsus alia intentione; quia Christus regulo dixerat, filius tuus viuit; intentione faciendi quod dicebat, hoc est, intentione sanandi filium eius: serui uerò dixerunt eisdem: filius tuus viuit, non intentione aliquid faciendi, quod prius non erat, sed intentione nunciandi, quod iam esse gaudebant, & ipsum regulū gauisurum esse sciebant. Accipe exemplū aliud: Cū Iesus ex cruce uidisset matrem & discipulū stantem, quem diligebat, dicit matri suæ, non de seipso, sed de discipulo: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam discipulus in suā.

Ioh 19. 26

Quæro

M. BAII RESPONSIO.

Quæro an Iesus hic matri & discipulo dixit, quod prius fuit, an potius quod suis his verbis effecit: certe si ante fuisset quod dicebat Dominus, non subiecisset Evangelista, quod ex illa hora, nempe qua hoc audiuit à Domino, accepit eam discipulus in suam, non significatione, sicut ais, sed adoptione, sicut etiam in civilibus fieri solet. Sed siue Christus verbis suis Ioannem fecerit esse filium Mariæ significatione, siue adoptione, attamen fecit quod prius nõ fuit, & sic etiam verbis suis significauit, non quod prius erat quàm loqueretur, sed quod verbis suis faciebat. Sicut enim Christus mandando multa effecit, quæ nos iisdem verbis, eadem significatione acceptis tantum præcipere solemus, vt per alios fiant, vt: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. *Ioannis 5.* Lazare veni foras; extende manum tuam, respice, &c. *Ioannis 11.* Sic etiam per præsens enunciando, multa effecit, quæ nos iisdem verbis, eadem significatione acceptis prius fuisse significamus: imò etiam verbo præterito significauit, quod tamen non fuit, nisi completa oratione. vt apud Lucam: *Luc. 13.* Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Iam puto, intelliges me, dicendo enunciaciones, in quibus alterum de altero enunciatur mediante verbo substantiuo, est, aliquando

proferri intentione asserendi quod prius fuit, aliquando verò proferri intentione faciendi quod non fuit, sed quod tunc primum esse incipit, quando prolata est oratio; non geminasse verbi substantiui, est, notionem, sed semper genuinam & vsitatam seruasse, qua substantialitatem, aut aliud rerum genus significat, ac proinde non esse contrarietatem, quam in meis scriptis contrarietatem esse putasti, sed meram & apertam veritatem, solidis & manifestis sacrae scripturae testimonijs sufficienter comprobatam.

Aliam contradictionem protulisti, quod dixerim apud Euangelistas verba Christi, accipite & comedite, non debere construi cum nomine, panem, quod præcessit, quando Euangelista ait: Accepit Iesus panem; quia ibi de communi pane loquitur, quem Ambrosius vsitatum vocat: sed dixi debere construi cum eo, quod sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum & consecratum, quasi videlicet hæc inter se opponantur: verbum, comedite, non construitur cum nomine, panem, quod præcessit, quia significat panem vsitatum, sed construitur cum nomine, panem, benedictum & consecratum, quod intelligitur, cum manifestum sit
panem

panem benedictum & consecratum, iam amplius panem non esse, sed in Christi corpus esse mutatum, sicut aqua in vinum mutata, non amplius est aqua, sed vinum: & homo mortuus, non amplius est homo, sed cadaver. Non est igitur sibi contrarium, verba Christi, accipite & comedite, non constitui cum nomine, panem, quod præcessit, sed cum eo quod sequitur, hoc est corpus meum, vel cum eo quod intelligitur, panem benedictum, & consecratum, sicut construit Ambrosius.

Longum esset cuncta prosequi, nunc præsertim, occupationibus me aliò vocantibus, ne etiam per occasionem partibularium difficultatum, quas Deo iuvante, postea per otium carptim excutiemus, causæ caput prætereamus. Nostri enim cardinem, in quo vertitur summa nostræ controuersie, esse; In qua, imò vero in vtra significatione accipi debeat verbum substantiuum, est, cum ait Christus, hoc est corpus meum, an vt substantialitatem designet, an verò vt ponatur pro verbo, significat? Ambo dicimus, propriam & genuinam significationem verbi, est, esse vt substantialitatem designet: fatemur etiam pro positionem hæc, hoc est corpus meum, veram esse nõ posse, si verbum substantiuum, est,

est, in propria sua significatione sumatur, & simul ad id respiciatur, quod ante horum verborum prolationem extitit, nempe ad panem vsitatum. Nam verum esse non potest, quod, hoc, id est, hic panis in substantia sua permanens, sit corpus Christi, & nihilominus ne in Christum, qui veritas est, blasphemus simus, ambo defendimus, verum esse, quod accepto pane dixit, hoc est corpus meum: Sed tu hanc veritatem defendis, dicendo verbum, est, non accipi in vsitata & genuina significatione, sed pro verbo, significat, quasi dixisset Christus: Hic panis significat corpus meum. Ego verò, imo Catholica fides defendit sententiam hanc à Christo prolatam, veram esse, accipiendo verbum substantiuum, est, in sua genuina significatione; sed addit Christum protulisse hanc sententiam, non respiciendo ad id quod erat, priusquam eam enunciaret, hoc est, ad panem vsitatum, sed ad id quod his verbis faciebat, & quod futurum erat vltimo momento prolationis eorum; quasi dixisset, hoc quod ex pane verbis meis facio, est corpus meum & vt ostendam hunc loquendi modum, Christo non fuisse inusitatum, alia eius verba profero, quibus regulo dixit: Filius tuus viuit; dixit matri suae de Ioanne Apostolo, ecce filius tuus: dixit ipsi

M. BAII RESPONSIO.

Ioanni ecce mater tua. Quibus verbis non intendit significare, quod prius fuerat, sed facere quod nondum erat, sicut supra latius prosecuti sumus: Imo etiam verbo præterito significauit, non quod ante fuit, sed tantum quod prolata oratione perfecit Dominus. Marci 7. Propter hunc sermonem vade, exijt dæmonium à filia tua. Lucae 13. Mulier dimissa es ab infirmitate tua. & 2. Paralip. cap. 1. Quia non postulasti diuitias, petisti autem sapientiam, & scientiam, vt iudicare possis populum meum, sapiëntia & scientia data sunt tibi. Quia igitur huius collationis initio, tam gratanter accepisti, quod dixi: iudicium de Christi Ecclesia ex sola scriptura iuxta D. August. peti debere, cui etiam subiecisti, reliquas controuersias, nullo negotio compositum iri, si ad verba Domini saluatoris scripturis sanctis tradita, tanquam ad lydium lapidem explorentur: Oro te vt quemadmodum certis & multis sacrae scripturae testimonijs, tam præcedenti quàm præsentis scripto ostendi, Christum verbis indicatiuis præsentis temporis, imo & præteriti, sine vlla æquiuocatione, sapius significasse non quod prius fuerat antequam loqui inciperet, sed quod verbis suis faciebat: sic etiam certa proferas testimonia, in quibus Christus verbo sub-

stan-

stantiū, est, vsus fit pro verbo, significat, praesertim dicendo simpliciter: Hoc est illud, vt omnibus ex vtraque parte diligenter consideratis, facilius videri queat, vtri parti magis adhærendum sit, praesertim cum & veteres omnes, & omnia concilia, quæ huius quæstionis mentionem fecerunt, eam partem amplexa sint, quam tuemur, & contrariam apertè damnauerint: nullum enim vquam audiui designari concilium, in quo vestra sententia probata sit. Fateor Berengarium primum eam in medium protulisse, sed sicut illam primus attulit, sic eam primus bis, terve abiurando, & quantum memini, in abiuratione moriendo iugulauit.

Quod ais, multos pro hac sententia subiisse mortem, non me mouet, tum quia pro veritate Catholica plures mortem oppetierunt, tum etiam quia Donatistæ, & alij plures hæretici similia prætendentes, semper ab ecclesia contempti sunt. Nam vbi quis pro iustitia moritur, veritatis testificatio est: vbi verò pro errore, obstinationis est miseranda ostentatio. Quod fieri posse testatur Apostolus, cum ait: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Martyrem non facit pœna, sed causa, si videlicet pro iustitia moriatur, sicut Dominus desinuit, dicens:

Beam

M. BAII RESPONSIO.

Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, vel ut testimonium perhibeant veritati. Sed de his hactenus. Hoc vnum *Math. 5.* te suppliciter oro optime Domine quod & germanum fratrem, si tuo loco esset, etiam obnixè rogarem, ut diligenter expenso libello D. Aug. de vnitae Ecclesiae, prudentia tua consideret, an audeat confidere, se esse in Christi Ecclesia, extra qua salus esse non potest, quia in die iudicij non nos iuuabit tergiversatio, & subtilis defensio positionis, sed humilis, simplex, & aperta veritatis confessio, quam in mansuetis & humilibus operatur Deus.

Nunc superest, ut carptim, & quanta poterò breuitate, reliquis tuae disputationis capitibus, quae nodum quaestionis facere videbantur, respondeam.

OBIECTIO PRIMA.

Si Christus ex pane corpus suum benedicendo fecit, igitur simpliciter & consueta locutione verum est quod postea dixit, hoc est corpus meum.

RESPONSIO.

Benedictiones in scripturis sacris duobus modis factae leguntur, sine verbis, & cum verbis: Sine verbis, ut Matthaei 14. Christus aspiciens in caelum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes multiplicatos,

tos, sed nulla benedictionis verba protulisse legitur: similiter Luc. 9. vbi acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, suspexit in caelum, & benedixit illis, non legitur expressisse aliqua benedictionis verba. Sed Genesis, c. 1. Deus benedixit animalibus, dicens: Crescite & multiplicamini. & 35. Deus benedixit Iacob, dicens: Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum; & 27. Isaac benedicens filio suo Iacob, ait: Dei tibi Deus, &c. & 49: Iacob benedixit singulis filijs benedictionibus proprijs, quas & prophetando verbis expressit. Hoc posteriori modo acceptum panem benedixit Iesus, dicens: hoc est corpus meum. Quamobrem Christi benedictio, qua panem benedixit, non praecessit haec verba, hoc est corpus meum, sed his verbis facta est; ac proinde res verbis istis significata non praecessit horum verborum prolationem, sed potius secuta est, sicut effectus causam sequitur: & ideo respiciendo ad id quod prius fuit, sicut frequentius in huiusmodi sermonibus respicere solemus, non potest verum esse quod ait Christus: hoc est corpus meum: sed tantummodo respiciendo ad id quod verbis istis efficiebatur, sicut prius diximus.

M. BAII RESPONSIO.

2. *Si benedictionis vi panis vsitatus in corpus Christi transsubstantiatur, quæ tandem sunt benedictionis tam efficacia verba?*

RESPONSIO.

Huic difficultati clarè & disertè satisfactum est, respondendo quaestioni, qua initio huius collationis sciscitabaris: Si subiectum positum in hac propositione, hoc est corpus meum, mutatur, quando mutatum fuit, qua vi, quo Domini mandato, quo diuini verbi argumento? legantur verba non tam mea, quam D. Ambrosij ibi posita, & manifestè inuenietur, quòd benedictionis efficacia verba sint Christi verba, quibus ait: hoc est corpus meum; sicut etiam satis clarè testantur Euangelistæ, & D. Chrysostomus circa finem homiliæ de Iuda proditore, tom. 3. nec dicimus verba *ὁ λόγος* metamorphosim, aut transsubstantiationem significari, quia potest homo Deo & homini absq; omni mutatione benedicere: sed dicimus quòd quemadmodum Deus benedicens animalibus, dicendo: Crescite, & multiplicamini, dedit eis generandi facultatem; sic Christus benedicendo panem his verbis: hoc est corpus meum; de pane corpus suum fecerit.

3. *Libenter damus, quod ait Ambrosius, Christum suis verbis elementa omnia posse commutare.*

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

Vellem eadem facilitate dares, quod
 idem Ambrosius ait: Antequam consecre-
 tur, panis est: vbi autem verba Christi ac-
 cesserunt, corpus est. Denique audi dicen-
 tem, accedite, & edite ex eo omnes, hoc est
 corpus meum, quia non ad alium finem di-
 cit Ambrosius, quod sermo Christi potens
 est omnia conuertere, quàm vt persuadeat
 quod Christus his verbis; hoc est corpus
 meum, & hic est sanguis meus, panem & vi-
 num in corpus & sanguinem suum con-
 uerterit. Sed tu hæc D. Ambrosij verba prius
 à me citata, antequam consecratur, panis
 est: vbi autem verba Christi accesserint,
 corpus est. item de pane fit corpus Christi,
 nouo Caluini tropo eleganter eludis, di-
 cens, quod panis antequam consecratur
 est panis: sed vbi verba Christi accesserint,
 est corpus. non substantia, sed repræsentati-
 one, & quod panis desierit esse panis, non
 mutatione substantiæ, sed si spectes vsum
 instituentis, & finem institutionis. Certè
 si panis, panis esse desierit quando ad sig-
 nificandum institutus est, igitur & vox, vox
 esse desinit, quando ad significandum in-
 stituitur: quod an aliquis mortalium vn-
 quam senserit, nescio. Fateor cum supradi-
 cta verba D. Ambrosij proferrem, hoc om-
 nino de ingenuitate & acumine ingenij tui
 con-

M. BAI RESPONSIÒ.

confidebam quod longe citius responde-
 res, aut Ambrosij verba non esse, aut te eius
 sententia non teneri, quàm contra omni-
 um legentium sensum conareris ea in alie-
 num sensum detorquere. Sed video te ita
 imbutum & sensu, & tropo à Caluino in-
 uentis, vt etiam pugnantissima tibi non ni-
 si Caluinum sonent, & sapiant. Quamob-
 rem vide ne hic Caluini sensus tibi altissi-
 me impressus, sit velamen, & cauterium, de
 quibus loquitur Apostolus. Cæterum cum
 dicit panem non substantia, sed represen-
 tatione, & institutione fieri corpus Chri-
 sti, rogo quando & quibus verbis fit panis
 hoc modo corpus Christi? Scio te dictu-
 rum, quod verbis istis, quâdo proferuntur:
 Hoc est corpus meum: ex quo infero quod
 ante horum verborum prolationem, hic
 panis non fuit corpus Christi, nec substan-
 tia, nec institutione. Quæro igitur vltius,
 quomodo supra dixisti quod si à Christo
 aquam in vinum mutante dictum fuisset:
 hoc est vinum; omnino vel à propria sig-
 nificatione verbi, est, deflexum esset, vel
 certe verum esse non potuisset, nisi iam
 antea, alia quapiam vi, facta fuisset mu-
 tatio? Nam si accepta aqua sine defle-
 xione à significatione verbi, est, verè di-
 cinon potest, hoc est vinum, nisi iam an-

2. Corin. 5.
 2. Timo. 4.

tea alia quapiam vi facta sit mutatio aquae
 in vinum, quomodo sine deflexione à signi-
 ficatione verbi, est, verum esse potest, quod
 hic panis sit representatione & institutio-
 ne corpus Christi, nisi iam ante ista verba,
 alia quapiam vi facta fuerit prætacta sacra-
 mentalis institutio, qua hic panis hoc mo-
 do corpus Christi effectus sit? Iam puto vi-
 des etiam secundum sensum, quem preten-
 dis, omnino tibi dicendum, quod Christus
 accepto pane dicens; hoc est corpus meum;
 non ad id respexerit quod erat ante horum
 verborum prolationem, sed quod verbis
 suis faciebat, nempe ad institutionem sacra-
 menti, per quam dicitis hunc panem factum
 esse corpus Christi; quia panis iste quem pu-
 tas demonstrari, ante verborum prolatio-
 nem, non tantum non fuit corpus Christi
 substantia, sed nec institutione seu signifi-
 catione. Ac per hoc vides, te (asserendo quod
 Christus dicens; hoc est corpus meum, non
 ad id respexit quo faciebat, sicut ego dixi,
 & scripturis sacris vsitatum esse ostendi, sed
 ad id quod prius fuerat) non tantum esse in
 aperto errore, sed etiam te tibi ipsi manife-
 ste contradicere: aut certe ista duo inter se
 concilia: non potest verum esse, si accepta
 aqua dicatur, hoc est vinum, nisi vi aliqua
 antè facta sit mutatio aquae in vinum, & ta-
 men

M. BAII RESPONSIO.

¶ *Non verum est quod accepto pane dicitur: hoc est corpus Christi institutione, etiam si ante horum verborum prolationem, nondum facta sit iam dicta institutio sacramenti, sed nunc primum his verbis fiat, quod iisdem verbis significatur.*

4. *Rogas quomodo Christus corpus suum fregit?*

R E S P O N S I O.

Christus corpus suum, seu panem benedictum fregisse dicitur, quia sic fregit sacramentum quo corpus Christi tegebatur, ut licet corpus integrum & incorruptum permaneret, tamen non ab vno tantum, sed à pluribus sub sacramento sumeretur, non enim vni, sed omnibus discipulis ait Christus: Accipite & manducate, hoc est corpus meum; & si Dominus glorię, ratione humanitatis, in qua lædi potuit, recte crucifixus esse dicitur, quid mirum si Christi corpus, ratione formę panis, sub qua continetur, etiam frangi dicitur? Sed qui ad credendum tardi sunt, facile tergiuersationes quarunt, quas Christi verbis opponant, sicut opposuit Zacharias, dicens: Vnde hoc sciam? quem Elizabeth latenter coarguens, ait B. Virgini: Beata quę credidisti, quoniam perficientur quę dicta sunt tibi à Domino.

M. BAII RESPONSIO.

5. *Si verbis istis, hoc est corpus meum, fit transmutatio panis in Christi corpus, igitur verbum, est, relicta propria significatione pro fieri, positum est.*

Posset alius simili modo dicere: Si Christus his verbis: Filius tuus viuit; filium reguli sanauit, igitur verbum, viuit, relicta propria significatione, pro sanus fit, ponitur. & si Lazarum his verbis è sepulchro eduxit: Lazare veni foras; igitur verbum, veni, ponitur pro facio te venire. & denique si his verbis, hoc est corpus meum, efficitur vt hic panis sit sacramentaliter corpus Christi; igitur verbum, est, relicta propria significatione pro, fieri, positum est: quasi Deus apud quē ab æterno sunt omnia, (nam quod factum est in ipso, vita erat) non possit mediante verbo, est, efficere vt quod ab æterno est apud illum, etiam ex tempore apud nos incipiat esse.

1021.

6. *Argumentum, quo docetur verbum, est, in hac enunciatione, hoc est corpus meum, accipi pro esse sacramentaliter. Quotiescunque elementis terrenis spiritualium rerum nomen per verbum, est, attribuitur, verbum, est, non demonstrat substantiam, sed declarat quid fidei exhibeatur, &c.*

Dicis infra hac eadem responsione, verbi, est, vnā & simplicem esse significationem, ac subiungis: Semper namque verbum, est, significat esse, sed non semper signifi-

nifi

nificat esse substantiam, aliquando quantitatem, aliquando qualitatem, aliquando relationem: quæ verba non tantum inter se, sed etiam cum hac ratiocinatione pugnare videntur. Inter se quidem, quia ubi analogia est, non est vna & simplex significatio: sed verbum, est, non potest nisi analogicè pro substantia, & reliquis supremis rerum generibus enumeratis ab Aristotele in Categorijs accipi, quia alioqui esset vnicum supremum rerum genus; igitur cum significat aliquando esse substantiam, aliquando quantitatem, aliquando qualitatem, aut relationem, non est eius simplex & vna significatio, sed multiplex. Cum hac verò racionatione in hoc pugnare videntur hæc verba, quòd ratiocinatio præ-tendat panem à Christo demonstratum, corpus eius fuisse, non simpliciter, sed tantum sacramentaliter, & secundum quid. nam quemadmodum esse aliquid imaginariè, non est illud esse simpliciter, sed secundum quid: sic etiam esse corpus Christi sacramentaliter, non est esse Christi corpus simpliciter, sed secundum quid; ac per hoc significatio verbi substantiui, est, non tantum ex eo multiplex inuenitur secundum sententiam tuam, quia analogicè significat aliquando esse substantiam, aliquando

quantitatem, qualitatem, aut relationem, aut aliud supremum rerum genus: sed quia aliquando significat esse aliquid simpliciter, aliquando verò esse non simpliciter, sed sacramentaliter, seu significatiuè. Deinde non explicas in hac Christi sententia: hoc est corpus meum; an attributum, corpus meum, significet verum Christi corpus, an tantum signum, seu sacramentum corporis Christi. Nam si per metonymiam tantù significat signum, seu sacramentum corporis Christi, nihil opus est verbum substantiuum, est, nouo tropo, & in Rhetorica haec nus ignoto, explicare, dicendo quod significet esse sacramentaliter: si verò attributum, corpus meum, significat veram corporis Christi substantiam, tunc necessum est verbum substantiuum, est, à sua propria significatione deflectere, vt aliud significet, quàm significare consuevit, cum simpliciter loquimur, nempe vt significet non simpliciter esse, sed esse sacramentaliter. Oro vt hac digneris explicare, ne forte suspicemur te obscuris verbis eos, qui parui sensus sunt, velle deludere, & nouo tropo obnubilare, quod apertè eloqui, & in lucè proferre non audes. Sed nunc ad ipsum argumentum veniamus, quo conaris ostendere verbum, est, in hac Christi sententia, hoc est

est corpus meum, debere accipi pro esse sacramentaliter, seu significatiuè, etiam non obstante, quod verbi, est, sit simplex & vna significatio, id quod tamen mihi videtur ænigmati simile. In primis itaq; in tua ratiocinatione assumis vniuersale Axioma, Philosophiæ naturali & scripturæ sacræ profus ignotû, & nullo tamen scripturæ sacræ exemplo, velut inductionis initio probatum: neque enim vllum adfers testimonium, in quo ostendas quotiescunque elementis terrenis, spiritualium rerum nomen per verbum est, attribuitur, verbum substantiuum, est, pro significat, vel pro esse sacramentaliter, debere accipi, sed tantum asseris te existimare esse Axioma perpetuum, & indubitatum. De quo tamen axiomate ego vehementer dubito, quia nullum videor mihi scripturæ sacræ testimonium reperire, in quo verbum, est, à sua propria significatione translaturum, pro verbo, significat, aut pro eo quod est significatiuè esse, ponatur. Nam vbi Christus propter aliquam proprietatis similitudinem tropicè dicitur esse agnus, leo, ostium, serpens, vitis, lapis, aut aliud cuiusmodi, non est tropus aliquis in verbo, est, quo à propria sua significatione transferatur, vt ponatur pro significat, vel pro esse sacramentaliter, sed tantum in ipsis attributis.

butis. Vt igitur rem compendio colligam,
 in his duabus sententijs, hoc est corpus me-
 um, hic est sanguis meus, secundum senten-
 tiam tuam nullus est tropus in subiectis,
 quo à propria significatione transferantur,
 quia secundum tuam sententiam accipiuntur
 pro pane & vino proprii nominis. Nul-
 lus etiam est tropus in verbo substantiuo,
 est, quia vt ipse confiteris, vna & simplex est
 eius significatio, qua semper esse significat:
 igitur secundum sententiam tuam necessum
 est tropum reperire in attributis, corpus
 meum, sanguis meus: secundum quem tro-
 pum, transferatur à substantijs, quas pro-
 priè significant, ad earum substantiarum
 imagines & sacramenta. Rogo igitur vt testi-
 monium aliquod scripturæ sacrae proferas,
 vbi hæc attributa, corpus Christi, caro
 Christi, sanguis Christi, à significatione,
 qua substantias significant, transferantur,
 vt harum substantiarum imagines, seu sa-
 cramenta significant, ne fortè tuo axioma-
 ti, cuius nullum proferes exemplum præsentis
 negotio conueniens, ego aliud Axioma op-
 ponam, nempe: Quod in scripturis sacris
 non extet exemplum, in quo nomen ali-
 quod Christi substantiam, siue diuinam, si-
 ue humanam propriè significans, à sua pro-
 pria significatione translatum, elemento
 aut

M. BAII RESPONSIO.

aut inanimatæ substantiæ tribuatur, ad significandam eius aliquam proprietatem. Nam licet Dominus apud Psalmistam, hominem ad suam imaginem conditum, & diuinæ naturæ consortem hoc honore afficiat, vt substantiæ suæ nomen tropo quodam illi commune faciat, dicens: Ego dixi, *Psal. 81.* dijestis, & filij excelsi omnes; attamen non facile inuenietur tale aliquid inanimatæ substantiæ tribuisse.

7. *Qui panem benedicunt, vel de benedicto pane participant, non debent herere in proposito pane, & poculo, sed eleuata mente per fidem considerare agnum Dei.*

RESPONSIO.

Quis nescit panem hunc benedictum, esse Christi morientis sacramentum? Vnde etiam mandatum est à Domino: Hoc facite in meam commemorationem; vt & offerentes hostiam salutarem; & participantes eleuata mente per fidem perpetuò in eam formam intenti sint, quam Christi corpus habuit, & in cruce per passionem, & in resurrectione per gloriam, & immortalitatem. Sed nunquid inde sequitur corpus istud in sacramento non contineri? Alia forma consideranda est, vt perpetuò habeatur passionis & resurrectionis memoria.

moria, sed non alia substantia, quàm in sacramento ipso contineatur.

8. *Sicut cum de Sacramento agitur, iubemur accipere, & manducare corpus Christi, sic etiam Ioannis 6. dicitur: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed apud Ioannem, testante Augustino, figura est precipiens passioni eius esse communicandum, & suauiter atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata est: igitur etiam figurata sunt Christi verba, quibus ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meum.*

RESPONSIO.

Verba Christi apud Ioannem, quæ nondum instituto corporis & sanguinis Domini sacramento, prima facie significabant carnem Christi eo modo esse manducandum, quo laceramus, & manducamus carnes bouum, & arietum, iuxta Augustinũ, simpliciter accepta, flagitium aut facinus iubent, & ideo figurate accipienda sunt. Sed quia nihil tale iubent verba Christi offerentis corpus suum manducandum, & sanguinem bibendum, sub specie panis, & vini, ideo nihil opus est hic figura. Deinde quando ait Augustinus, figuratam esse locutionem, qua dicitur; Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius san-

san-

M. BAII RESPONSIO.

sanguinem, non habebitis vitam in vobis, & Caro mea verè est cibus; nunquid dicit figuram esse in nominibus, carnem, & sanguinem, an potius in verbo, manducaueritis, & in nomine, cibus, sicut & in nomine, panis, quod ibi transsumitur, ad significandum omne id quod vitam tribuit: sicut & in eo testimonio, quod ex Apostolo protulisti, panis quem frangimus? Nondum igitur reperisti testimonium, in quo nomina hæc, corpus, caro, aut sanguis Christi, ad significandam imaginem carnis, aut sanguinis eius translumantur, sed tantum inuenisti aliarum vocum translationem, quæ designandis veri corporis & sanguinis Domini proprietatibus deseruiant, nempe harum vocum, cibus, panis, manducaueritis. Sicut enim esurire dicimur, quod vehementer desideramus: sic manducare, quo delectamur. Cuius difficultatis tibi conscius, hæctenus videris voluisse tegere, quod in nominibus, corpus meum, & sanguis meus, figuram intelligeres, quam in scripturis sanctis inuenire non potes, & ideo illam in verbum, est, transferre voluisti. Sed quia etiam illius verbi figuratam translationem à te præsentam, in scripturis sanctis inuenire non potes, ideo ad huc in luto hæres, nec inuenis, quomodo ex
scri-

scripturis sacris hanc controuerfiam inter nos componas, etiamfi illam ex scripturis sacris componendam tibi libenter offeramus. Non enim fequitur: uerbum manducaueritis, & nomina, cibus & panis, ad significandam aliquam ueri corporis & sanguinis Christi proprietate transferuntur, ergo etiam nomina hec, corpus meum, caro mea, & sanguis meus tranflumuntur, ad significandas harum fubftantiarum imagines, aut facramenta. Nec fub figno feruit, qui corporis & fanguinis Christi ueritatem fub uenerabilis facramenti fpeciebus contineri contedit, fi modo per fpecies & ipfum corpus ac fanguinem ibi inuifibiliter contentum, formam paffionis eius & refurrektionis recolat; fed potius Manichæis accedit, qui per corpus & fanguinem Christi, non corporis & fanguinis ueritatem, fed imaginem duntaxat intelligendam præfcribit; quia fi non ueritas, fed imago corporis Christi intelligitur, ubi ait Chriftus: hoc eft corpus meum; quid prohibet etiam Manichæos dicere, quod ubique corpus & fanguis Chrifti nominantur, ibi nõ ueritas, fed imago, feu phantafma debeat intelligi? Nec caufam iuuare potefl, quod fuper caput 6. Ioannis ait Augufl. tract. 26. manducare illam efcam, & bibere illum potum eflè

M. BAII RESPONSIO.

in Christo manere, & illum manentem in se habere; quia ibi per escam & potum non intelligitur corporis & sanguinis nudum sacramentum, sicut intelligi vis per corpus & sanguinē Christi, cum ait Christus, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus: sed solum ostendit, quis sit modus manducandi veram carnem, & verum sanguinem, de quo ibi loquitur Christus; aut si ibi ullam carnis & sanguinis transumptionem intelligit Augustinus, non eam intelligit, quæ est de veritate corporis & sanguinis Christi, ad signa corporis & sanguinis eiusdem, sed tantum quæ est à capite ad corpus, id est, à Christo ad ecclesiam, ut cum dicitur, quod iste cibus, & potus sit societas sanctorum. Unde nec vlllo modo conformiter capiti 6. Ioannis loqueris, quando temetipsum vrgens interrogas; an nō reuera panis est corpus Christi? ac deinde respōdes, est sanè, & tamen verissimè, non substantia, sed quoad significationem: quia apud Ioannem nullum est prorsus indicium, quod panis in sua substantia permanēs sit corpus Christi propter aliquam significationem, sicut videri vis. Sed Christus se & carnem suam panem & cibum nuncupat, quia cum pane & cibo similem habet proprietatem, quia videlicet dat vitam mundo. Iuxta quem modum, etiam

tiani pater ipse panis vocatur, cum dicitur: Percussus sum vt foenum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum. Non enim vocatur Deus panis Angelorum aut hominum ante lapsum, quia pane nostro vsitato significatur, sed dicitur panis, quia in se sperantes, & sibi adhaerentes viuificat, sicut panis materialis viuificat se comedentes. Addis ex sacris scripturis multas metonymias, sed quae causam non tangunt, quia nulla earum probat corpus & sanguinem Christi transferri ad significandum signa eorundem, etiamsi ipsum sacramentum, sub quo Christus continetur, signum sit eius formae, quae in eius morte apparuit. Et quis ignorat omnia sacramenta esse signa? sed dum Calvinus ex hoc fundamento conatur ostendere ipsa sacramenta tantum esse signa, & nullum prorsus effectum habere, nisi quod significant, non autem quod nostram salutem operentur: eodem modo prorsus argumentatur, quo tu, sic colligendo: Sacramentum Eucharistiae est signum, ergo non est corpus, & sanguis Christi, cum vtrumque sit, & signum Christi morientis pro mundi vita, & veritas corporis & sanguinis ipsius; sicut aqua in baptismo, & signum est, & aqua esse non definit, sed simul aqua, & signum est: sed quando

do sibi relinquitur, tunc tantum aqua est, sicut dicit Augustinus; quid est aqua nisi aqua? quando verò sub certa verborum forma ad baptizandum adhibetur, tunc efficitur visibile signum, nec tamen dici potest, quod desinat esse aqua. sed id verè diceretur, si aqua in vinum mutaretur. Verùm tu æquitatem iudicij postulas, in eo quod dixi Apostolum dicentem: Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est? non velle dicere quid sit panis, sed quid participatione huius panis significetur, & efficiatur, quasi ego dixerim verbum, est, pro, significat, esse positum. Video enim hunc Caluini tropum, quo aliquid aliud esse dicitur, quia ipsum significat, ita animo tuo impressum, ut vix quicquam dici queat, quod non statim eo trahas. Dixi igitur in eo quod dixit Apostolus, panis quem frangimus, non significari, quid sit panis, sed quid participatione huius panis efficiatur, non exponendo verbum, est, per significat, sed ostendendo, cuius rei sacramentum sit, comestio huius venerabilis sacramentis quasi dicas, panis quem frangimus, id est sumptio panis benedicti, est participatio, seu sumptio corporis Domini & simul omnium nostrum cum ipso vniò, id est, vniònis sacramentum, & caula. Pu-

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

8. *Corinth. 1.*

to enim huius transumptionis tropum tibi ignotum non esse, secundum quem etiam dicitur, quod Christus factus sit sapientia, & iustitia, id est, sapientiae & iustitiae causa.

9. *Dicit Augustinus de doctrina Christiana lib. 3. cap. 9. Miserabilem esse seruitutem, signa pro rebus accipere.*

RESPONSIO.

Signa pro rebus non accipit, qui in tremendo Eucharistiae sacramento corporis & sanguinis Christi praesentiam agnoscit, praesertim si simul intelligat, ipsam Eucharistiam esse etiam passionis Christi memoriam, quia & rei significatae veritatem agnoscit, & per sacramentum, quo significando referitur, intelligit. Seruitus est, ubi quod signum est, res tantum esse putatur non ubi signum agnoscitur, mentisq; oculus ad diuina erigitur, & res quo illo signo tegitur, non ignoratur, sed honoratur.

10. *Addis, Christum in omnibus sacramentis nos reuocare ad ascensionis suae in caelos considerationem, ac proinde non est nobis de substantiarum corporalium transmutatione laborandum.*

RESPONSIO.

Quod si alius dicat, Christum sua incarnatione & omnibus miraculis, quae in terris fecit, nos ad cognitionem & amorem caelestium

M. BAII RESPONSIO.

lestium reuocare, igitur non esse contra Manichæos, neque de veritate incarnationis, neque de veritate miraculorum laborandum, sed etiam de ijs, ad quæ nos per ista reuocat. Vidēsne in quæ prærupta nos eiusmodi argumenta præcipitent?

x i. Paulus infinitis locis panem post consecrationem non minus panem appellat, quam ante, igitur euertit commentum transsubstantiationis.

RESPONSIO.

Christus apud Ioannem se panem appellat: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi; igitur euertit suæ diuinitatis atque humanitatis veritatem. item dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est; igitur euertit carnis datæ in cruce veritatem. Si autem & Christus, & caro eius, panis seu cibus verissimè dicitur, quia dat vitam mundo, quare non potest simili tropo etiam panis benedictus, & in corpus Christi conuersus, panis nuncupari, etiam si post benedictionem non remanserit substantia panis, sed forma panis remanente, versa sit in corporis Christi veritatem?

Post hæc profers aliquot sanctorum patrum testimonia, quibus videri vis, eos suo tempore sensisse ac docuisse sententiam, quam tueris. Sed quia his ante annos ferè quingentos per Lanfrancum, Guitmundum,

dum, Algerum, & nostro saeculo per Ioannem Hesselium, aliosque plures, plenissime satisfactum est, productis etiam longe plurimum, pluribusque ac manifestioribus sententijs, quibus manifestè probantur id & docuisse, & sensisse, quod vsque in hodiernum diem sentit & docet Ecclesia catholica, id quod & ipse satis videris agnoscere, quando fateris eos interdum hyperbolicè de hoc Sacramento locutos. Nam quod apertè & simpliciter dixerunt, hos videris hyperbolicè dictum interpretari, ne cogaris fateri esse mendacium. Quia igitur his patrum testimonijs per alios satis responsum est, ideo his prætermisis ad illud transeo, quod ais in fine tuæ responsionis;

12. *Horrendam Gotthorum vastationem, Ecclesiam corrupisse, ipsamque Romanorum Pontificum fulminibus territam, inuexisse doctrinam de transubstantiatione.*

RESPONSIO.

Obsecro ex qua scriptura sacra aliquando didicisti, Ecclesiam Christi, persecutionibus esse corruptam, & non potius à vitijs & erroribus, qui dormientibus hominibus tempore pacis irrepere solent, veluti à somno excitam, & purgatam, promittente Domino apud Psalmistam: Si derelique

rinc

M. BAII RESPONSIO.

sint filij tui legem meam, & in iudicijs meis *Psalm. 118.*
 non ambulauerint, si iustitias meas prophana-
 uerint, & mandata mea non custodie-
 rint, uisitabo in uirga iniquitates eorum, &
 in uerberibus peccata eorum: misericordi-
 am autem meam non dispergam ab eo ne-
 que nocebo in ueritate mea. Non enim
 continet Deus in ira misericordias suas, sed
 corripit in misericordia & miserationibus.
 Sicut etiam Ecclesia orat apud *Psalmistam* *Psalm. 6.*
 Domine ne in furore tuo arguas me, neque
 in ira tua corripas me. Non enim in ira
 corripit, quando ad hoc corripit, ut emen-
 det & purget palmites in se fructum facien-
 tes, ut fructus plus afferant. Vnde etiam con-
 fidenter dicit: Virga tua, & baculus tu- *Psalm. 22.*
 us, ipsa me consolata sunt fructu uidelicet,
 qui ex flagellis nascitur. Bonum mihi, in- *Psalm. 118.*
 quit, quia humiliasti me, ut discam iustifi-
 cationes tuas, De quo Apostolus: In dis- *Hebr. 12.*
 ciplina perseuerate, tanquam filijs uobis
 offert se Deus. & rursus apud *Psalmistam*:
 Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, *Psalm. 128.*
 dicat nunc Israel; id est, se antiquis exemplis
 in persecutione consoletur: sæpe expug-
 nauerunt me à iuuentute mea, etenim non
 potuerunt mihi, scilicet nocere, sed potius
 prodesse, quia maior seruiet minori, & *Genes. 24.*
 omnis iniquorum persecutio consumitur,

AD QVAEST. SANCT. ALDEG.

operando salutem iustorum : disciplinam
 Ecclesiae non persecutio , sed pax longa
 corrumpit. Vnde Prosper in Sententijs: Inimici
 Ecclesiae quolibet errore caecentur, si
 accipiunt potestatem corporaliter affigen-
 di, exercent eius patientiam : si tantum-
 modo male sentiendo aduersantur, exer-
 cent eius sapientiam, & etiam vt inimici di-
 ligantur, exercent eius benevolentiam, quia
 Deus ijs, qui eum diligunt, omnia coopera-
 tur in bonum. Sed & ipse memoria repe-
 tens, quae ab annis 56. vidi, quando autho-
 re Luthero, coepit haeresis has inferiores
 prouincias infestare, inuenio & abbatias
 monachorum, & capitula canonicorum, &
 multitudines inferiorum clericorum, & tur-
 bam laicorum, ab innumeris & nefandis sce-
 leribus esse repurgatas : quae facile possem
 explicare, si luberet in hominum vitijs ex-
 patiari. Noli ergo Sanct-Aldegonde fra-
 ter, noli existimare, Ecclesiam Christi fuisse
 Gothorum vastatione corruptam, aut
 extincta, vt perniciosum errorem de trans-
 substantiatione susciperet, susceptumque
 defenderet, sed crede fuisse a somno exci-
 tatum & purgatum, vt nascenti errori cir-
 ca tremendum Eucharistiae Sacramentum,
 sese syncerè & constanter opponeret, & fi-
 dem Catholicam non tantum verbo, sed
 etiam

M. BAII RESPONSIO.

etiam celebri festiuitate, & conuenientibus ritibus, toto orbe terrarum concordibus animis prædicaret, sicut hodie transactis quingentis annis ab exorto errore, constantissimè prædicat. Hæresum & schismatum est, instar torrentis subito extolli, & sedata tempestate paulatim deficere, sicut testatur Psalmista: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros libani, & transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Sicut defecerunt Donatista, qui de ducentis septuaginta Episcopis gloriabantur: defecit Berengarius, & post eum Hus & VViclef, imo & ipse Lutherus magna ex parte, recedentibus ab eo Carolstadio & Zuinglio, qui sine episcopis & presbyteris, alijsque lacris ordinibus in sacra scriptura commendatis, sine concilijs in Euangelio à Christo *Matth. 19.* propositis, vendendi videlicet omnia quæ possidentur, & castrandi se propter regnum Dei, filiorum ab Ecclesia recedentium turbam coaceruantes, Caluino sectam parauerunt, quæ an diu subsistet, an verò paulatim degenerabit ad sectam Anabaptistarum, sicut Lutherana degenerauit ad sectam Calvinistarum, nouit altissimus, qui ad nostram correptionem & purgationem, illam sectam & alias permisit exur-

AD QVAEST. ALD. M. B. RESP.

gere: quæ aut non flagellatur, recedente ab
eis zelo Domini, aut flagellis non emendan-
tur, sed proficiunt in peius, errantes, & in er-
rorem mittentes: Christi verò Ecclesia, ad-
uersus quam portæ inferi non præualebunt,
stabit in æternum, & licet aliquando velut
obnubiletur multitudine scandalorum, &
falsorum fratrum, qui orta persecutione
exiunt, & instar palearum, vento flante huc
atq; illuc rapiuntur: attamen etiam tunc in
suis firmissimis eminet, vt nunquam abs-
condatur ciuitas super montem Christum
posita, sed semper & bonis ad consolatio-
nem, & malis ad persecutionem satis
fit nota, & ab hæresibus, schif-
matibusq; discreta. Bene

vale 7. Ianuar. Anno

1578.

F I N I S.

REVE

REVERENDO
PATRI ABBATI
PARCENSI

Michael de Baij.

Reuerende Pater, sentio fratres vestros, & totam familiam vehementer contristari, propter longam absentiam tuam. Et quantum mihi videtur, non immeritò contristantur: non tantum propter detrimentum, quod ex hac absentia tua, & in spiritualibus, & in temporalibus patiuntur; sed etiam propter periculum conscientiae tuae, quam putant, sicut & ego puto, non posse diutius sine graui peccato ab oculibus suis abesse. Quis enim nescit, pastorem in tantis difficultatibus & periculis debere suo gregi adesse; imo etiam pro illo animam ponere, quando non patitur peculiarem persecutionem praeter fratribus suis?

Cui accedit, quod satis intelligam te consensisse & iuramento firmasse vnionem statuum, etiam cum ijs, qui se Romanae, & Catholicę

EPISTOLA

tholicæ Ecclesiæ Desertores profitentur, sub principe Aulico tanquam Governatore Brabantia, & Vicegovernatore omnium provinciarum inferioris Germaniæ: nõ obstante, quod se palam Bruxellæ Calvinistam professus sit. Id quod (pace tua dicam) quantum mihi videtur, nec per te, nec per consortes tuos, sine graui scelere fieri potuit.

Primùm quidem propter manifestum scandalum. Nam vsque ad id tempus, Ordines huius patriæ semper vnanimiter iactauerunt se velle manere, non tantum sub obedientia Regiæ maiestatis, sed etiam in fide Romana Catholica: querebanturque sibi magnam iniuriam fieri, quod & summo Pontifici, & Catholicæ Maiestati, per quosdam intelligebant aliud suggeri. Nunc verò per hanc vnionem cum subtractionis filijs in perditionem, sub homine, qui se palam hæreticum profitetur, proprioq; se iudicio condemnat, non tantum summo Pontifici, & Regiæ Maiestati, sed etiã omnibus cordatis fidelibus ingeritur manifesta suspicio quod ab vtraq; illa sua professione Ordines recesserint, aut certè ad illudendum fidelibus, nõ animò, sed verbis duntaxat professi sint quæ sunt professi. Eo quod hæc vnio cum ijs, qui se palam vocat Desertores Ro-

manæ

MICHAELIS BAIL.

manæ & Catholicæ religionis, sub homine qui se palam Calvinistam profitetur, directe tendat ad contemptum Regiæ Maiestatis, subuersionem Catholicæ fidei, & exterminium sacerdotij, quod Calvinistæ canepius & angue oderunt.

Et cum nemo possit sibi superiorem assumere, nisi in eum finem, vt eius vigilantia & sollicitudine in suo sancto proposito iuetur & defendatur: (nempe Christianus catholicus, in vera Christiana religione; & monachus in professione monastica, &c.) quomodo reclamante prima ciuitate Brabantiæ Louanio, & alijs multis viris illustribus, (quorum nonnulli ob eam causam, fictis mendacibus litteris, putantur Gandau in vincula cõiecti, & adhuc detineri) potuistis & vobis, & nobis hominẽ præficere, quem iam certò sciebatis, & Catholicæ religioni, & monastico instituto vestro, ex professo esse inimicum? ijsque ministris potissimum vtentem, qui ob hæresim sunt veræ pietatis aduersarij? qui que aut statim omnẽ pietatis speciẽ è templis abolent (sicut tota Hollandia & Zelandia testatur) aut tantisper dissimulando permittunt, donec quaesitis occasionebus, sine tumultu possint (sicut in Calvinismo iurarunt) ad eius subuersionem peruenire. Imitantur enim Iulianum

EPISTOLA

apostatam, qui initio non palam persecu-
 tionem in Christianos exercebat: sed po-
 pulis quæcunque vellent, in eos commit-
 tere permittebat, aut etiam clam manda-
 bat, & maximè in clerum; vt sublatis duci-
 bus, plebs in obliuionem religionis facilius
 deueniret. In hoc tantum Iuliano dissimi-
 les, quòd ille nullum iuramentum de con-
 seruanda religione præstitisse legitur; vt
 Auaicus Princeps cum asseclis suis, qui, vt
 Catholicis imponant, & quiduis facile iu-
 rant, & opportunitatem nacti, iuramenta
 pro ludo habent. Hinc ad seruandas
 ciuitates finguntur necessaria esse templo-
 rum, cœnobiorum, & aliorum locorum ad
 pietatem institutorum incendia; idq; con-
 fractis prius imaginibus, & conculcatis, prò
 dolor, sacramentis. Hinc à sacerdotibus &
 monachis exiguntur illicita iuramenta; vt
 aut exules fiant, eosq; tum bonis omnibus
 exuant, aut impietati consentiant. Hinc ci-
 uitatibus, & militibus præficiuntur hære-
 tici, aut erga Catholicos veterisq; religio-
 nis cultores malè affecti; vt eos onerando
 multitudine militum, & varijs modis vexan-
 do eo compellant, vt malint miserè in exi-
 lio viuere, quàm in paternis auitisq; aedibus
 tot ærumnis exerceri.

Porrò sicut Princeps Auaicus susceptu-
 rus

rus Bruxellæ gubernationem Brabantiaë, dicitur iurasse conseruationem Romanæ & Catholicæ religionis in ciuitatibus Brabantiaë, sic etiam ingressus ab expeditione Montenfi in Hannonia, & proficiscens in Hollandiam, Mechliniæ (me etiam audiente) professus est, se non venisse in hanc patriam cum exercitu, vt aliquid immutaret, aut sacerdotes, monachos, & alios clericos de suo loco deturbaret; sed tantum, vt liberaret patriam à seruitute Hispanica: quam religionis conseruationem, etiam quibusdam ciuitatibus Hollandiæ iurauit. Obsecro vt in Zelandia, aut Hollandia vel vnus pagus, qui se tunc eius subiecit imperio, designetur, in quo seruata sit supradicta professio?

Fiunt hæc quidem plerumque tumultu quodam phanatico, per homines seditiosos siue subornatos, vt multi persuasum habent, siue vltro currentes: sed quomodo-
cunque fiant, certè imperante Principe Au-
raico fiunt, idque impunè, quæ illo prius
non imperante non fiebant; & postquam
semel facta sunt, non emédantur. Et quan-
to ingeniosius, artificiosq; fiunt, tanto ma-
nifestius produnt mysterium iniquitatis,
quod nunc operari testatur Apostolus; do-
nec reueletur ille iniquus, cuius hi præcur-
sores

feres esse videntur, omnibus speciosè libertatem religionis promittentes, saltem donec principatum obtineant, & manifestam tyrannidem exercere queant: & illam libertatem soli impietati (hoc est, Calvinisticæ sectæ, alijsque sibi gratis hæresibus tantummodo) permittentes. Cum eim Catholica religio hætenus libera fuerit, quid promittendo libertatem religionis, intelligere possunt, nisi tyrannidem hæreticam, qua Catholicam religionem extinguant?

2. Corin. 7.

Clamat Apostolus: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infidei? Et nos temporalem vtilitatem prætextentes, vltro nobis præficimus hominem, qui palam se hæreticum, id est, lupum profiteretur: vt hæreticorum communionem semel ingressi, à Christi societate Regisque obedientia separemur; & vt ipse noua potestate adiutus, fidem Catholicam facilius extirpet, & suæ tyrannidi resistentes etiam malis artibus sub prætextu iustitiæ opprimat. Nam ex hac causa antiquissimo iure constitutum est, vt subditus fidelis non teneatur obedire superiori, si à fide Catholica manifestè defecerit, ne videlicet potestas,

MICHAELIS' BAII

testas, quæ fidelibus ad ædificationem datur, iam factis hæreticis, ad destructionem & subuersionem fidei patrocinetur, & seruiat.

Cum patria hæc nuper maximo turbata *De pace*
 dissidio, propter vim exterorum, qui puta- *Gandauensium*
 bantur eam velle exterminare, & in extre- *et piorum*
 mam seruitutem redigere, in maximo peri- *subscriptions.*
 culo versaretur, ne fortè Auiricus (qui cum
 suis tum temporis in armis erat) magnam
 eius partem iam armis destitutam occupa-
 ret, & occupatam Catholica religione spo-
 liaret, sicut prius in ijs Hollandiæ, Zelan-
 diæque partibus fecerat, quæ se illi subiece-
 rant: ad vitandum tantum malum, multis
 viris bonis consentientibus, inita est quæ-
 dam pax statuum harum prouinciarum
 cum illo, & statibus illi subiectis. Quam pa-
 cem multi pij & eruditi viri, attento rerum
 statu, qui tum erat, cum iniretur, etiam po-
 stea Catholice fidei, utilem fore putave-
 runt, sicut subscriptionibus suis testati
 sunt: tum quia Auiricus cum suis sub-
 mittendo se ordinationi generalium statu-
 um, quoad exercitium religionis in Hol-
 landia, Zelandia, & Homelia, magnam re-
 conciliationis spem præbebat (erant enim
 tum reliqui status harum prouinciarum
 Catholici, & quauis occasione data, semper
 pro.

protestabantur, se velle retinere fidem Ca-
 tholicam, & Catholicæ Maiestatis obedi-
 entiam) tum etiam, quia per hoc subscri-
 bentium testimonium videbant futurum;
 vt D. Austriacus in Gubernatorem facilius
 suscipere, faciliusq; sic congregatis sta-
 tibus generalibus in Hollandia & Zelan-
 dia religio Catholica instauraretur. Sed si-
 cut Lutherani, viuentē clarissimæ memo-
 riæ Carolo Quinto, vt obtinerent quæ pe-
 tebant, sese concilio generali dolose submi-
 serunt, hoc modis omnibus agentes, vt nul-
 lum concilium vnquam cogeretur: sic etiã
 serò discimus, ipsum Auraicum cum suis, ni-
 hil minus quàm generalem statuum con-
 gregationem, reconciliationem, aut patriæ
 tranquillitatem intendisse; sed omnia do-
 losè egisse, vt patriã malis artibus à fide Ca-
 tholica, & Regiæ Maiestatis obedientia a-
 uocatam, suæ tyrānidi tanquam alter Iero-
 boam subijceret. Quæ malitia si tunc satis
 innōtuisset, puto quod dicta pax neq; ini-
 ta, neq; à viris bonis fidei Catholicæ utilis
 iudicata fuisset. Sed nō est nouum viros bo-
 nos hæreticorum perfidia & astutia deludi:
 sicut ex concilio Ariminensi, & plurimis hi-
 storijs, atq; etiam recentibus exemplis (vel
 sola illa in Amsterdameses & Harlemons-
 hereticorū perfidia) nimis manifestū euasit.

Intelligo ex vrbe missam excommunicati-
 onem in omnes supradictæ vnionis parti-
 cipes, qui ad sanio rem mentem redire no-
 lint. Quam metuo etiam in te nominatim
 exequendam nisi redieris: & fortè non im-
 meritò. Quia si olim tempore D. Cypriani
 poenitentiam publicam agebant, qui timo-
 re mortis dato pretio libellos accipiebant,
 quibus viderentur satisfacisse edictis serali-
 bus de colendis idolis, licet thus non adole-
 uissent, nec cibos immolatos degustassent,
 putantes, quia os & manus pollutas non ha-
 bebant, etiam conscientiam simulatione
 pollutam non esse: quanto magis puniri me-
 rentur, qui suo consensu, aut dissimulatio-
 ne totam patriam, etiam magna ex parte in-
 uitam, in consortium & subiectionem, seu
 potius tyrannidem hominis aperte hæreti-
 ci, & in manifestum hæresis periculum per-
 traxerunt, qui quæ cognita veritate, recusant
 contrario facto destruere, quod malè con-
 struxerunt: imo etiam legitime iussi & re-
 quisi, proprium officium præstare recu-
 sant; ne fortè iniquitatis consortium, à quo
 seducti sunt, offendant.

Nec tantum scelus abluit, quod huic v-
 nioni humano quodam timore consensi-
 sti; quia & ipsi Libellatici apud D. Cypria-
 num, de quibus supra locuti sumus, timore

EPISTOLA

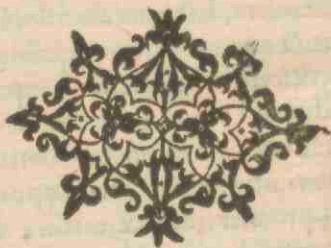
& errore faciebant: quod faciebant, & tamen non recipiebatur eorum pœnitentia, nisi aut iusto tempore in ea perseverassent, aut vrgerentur mortis periculo: quorum tamen crimen videtur mihi vestro longè leuius.

Cura igitur, vt quod errore & infirmitate peccatum est, quantum te concernit, manifesta detestatione emendetur, palam eos damnando, quorum errori consensisti; & pœnitentiæ viam illis ostendendo, qui tibi ad lapsum duces extiterunt. Nec legitime & sufficienter requisitus, debitum officium deneges, timens, ne fortè eos offendas, qui te tam graui vulnere affecerunt: sed libera voce profiteri, quod secundum Deum sentis. Præsta gregi tuo debitum ministerium, & facto tuo restitue patriæ consilium, quod in hac vnione constanter dare debuisti: sicut dederunt prælati Iannoniæ, qui huic vnioni recusarunt consentire: & sicut dedit Academia Louanensis, quando respondit se non posse præstare iuramentum, quod hanc vnionem firmare videbatur. Fœclit te humanus timor in admittenda culpa, non te fallat in agenda conuenienti pœnitentia nunc præsertim, quando iniquitatis consortio videtur etiam manifesta hæresis accessisse, per D. Augustinum
con-

contra literas Petiliani, & contra Cresconium Grammaticum olim ex professo destructa; nempe quòd hæretici nulla sint coercionem puniendi, sed suo arbitrio relinquendi: eo quod fides sit Dei donum. Nam hæresis ista continetur libello Antuerpiæ edito auctoritate Illustrissimi Archiducis Austriae, qui ex suæ receptionis formula merito præsumitur hanc editionem non admisisse sine consensu ordinum patriæ: qui etiam iurauerunt, se modis omnibus impedituros, ne quis aut Catholicos aut hæreticos verbo aut facto, molestia propter suam fidem afficiat. Nam hoc iuramento manifestè significant, se omnino intendere vnumquemque suo arbitrio relinquere, vt credat quod volet; sicut videtur libellus iste prætere. Est quidem fides Dei donum, sicut & cæteræ virtutes, quibus bene viuitur, & à vitijs abstinetur; propter quod orandum est, vt Deus incredulis fidem tribuat, sicut & cætera opera virtutum, quibus bene viuitur: sed est etiam opus liberi arbitrij; propter quod & verbis, & supplicijs admonendum est liberum arbitrium, vt contra Euangelij prædicationem, cor suum non obduret, nec resistat verbo veritatis; quia seruis verbis non potest erudiri: multo autem minus obstinatus hæreticus.

EPISTOLA MICH. BAIL.

Scriptiſt D. Auguſtinus contra hunc erro-
rem etiam libellum de Correptione & gra-
tia, oſtendens non propterea negligendam
eſſe diſciplinam; quia gratia, & donum Dei
gratuitum eſt, ob quod neglectum quiſpi-
am corripitur: ſed & diligenter orandum
eſſe, vt Dei donum tribuatur: & nihilomi-
nus docendum, admonendum, & corrip-
endum liberum arbitrium, vt opus
hominis eſſe comprobetur,
quod etiam à Deo ſup-
pliciter poſtu-
latur.

DE IVRAMEN- TO, QVOD IVSSV ORDINVM INFERIORIS GER- maniae, à Clericis, & Monachis exigitur.

T autem intelligatur, cur
suprà illicitum dixerim iu-
ramentum, quod iussu
ordinum patriæ, per infe-
riores magistratus ciuiles,
à Clero, & Monachis, sine
iudicio priuilegiorum, & libertatis Ecclesi-
astica (sicut inuidendo ecclesiasticos dicere
videntur) exigere iustum est: diligenter in-
tuendum est, quid ipsum iuramentum in se
contineat. Imprimis enim continet affir-
mationem, seu comprobationem pacis
Gandauensis, cum declaratione, & assecu-
ratione subsecuta: quæ declaratio conti-
net expressam vnionem iurantium, cum ijs;
qui se vocant Desertores Romanæ, & Ca-
tholicæ religionis. Igitur qualiscunq; iam
habenda sit pacificatio Gandauensis: atta-
men quisquis hoc iuramentum præstiterit,
eo ipso, saltem ratione declarationis postea
subsecutæ, communionem iungitur cum ijs,

DE IVRAMENTO

qui se vocant Desertores Romanæ Catholicæ religionis, ac per hoc recedit à communionem Ecclesiæ Catholicæ, quæ cum manifestis, & suo iudicio condemnatis hæreticis communionem habere non potest, fitque schismaticus.

2. Timos. 4.

Titum. 1.

Secundò continet, quod iurans ad hoc totis viribus laborabit, vt neque Catholicis hæreticis, neque hæretici Catholicis ob religionis causam facto vel verbo vllam inferant molestiam. Quàm sollicitè huic parti satisfacere studeant hæretici, nimis manifestè & plurimorum ingenti dolore ostenderunt Amsterdami, Harlemi, & alijs pluribus locis. Sed quisquis episcopus, aut presbyter hoc iuramentum præstiterit; nõne se astringit, vt nõ pareat Apostolo scribenti Timotheo: Testificor coram Deo & Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos, & mortuos; per aduentum ipsius, & regnum eius: prædica verbum; insta oportune, importune; argue, obsecra, increpa cum omni patientia, & doctrina? Et rursus ad Titum: Increpa illos dure, vt sani sint in fide. Nam hoc iuramento constrictus, ne verbo quidem importunus esse poterit; aut eos increpare, qui à veritate defecerint, aut ei resisterint: aut si quid tentauerit, statim prætextu periurij, conijcietur in vincula, aut mittetur in exilium

litam: imò tenebitur eos contra quemcumque defendere, si fortè propter religionem hæreticam impetantur. Potest quidem episcopus, aut presbyter certis temporibus & locis veritatem reticere: sed nunquam potest iurare vel vouere, quòd eos non docebit, neq; increpabit, qui veritati resisterint, & multo minus, quòd eos contra quemcumque in sua impietate defendet: quia hoc est directe impio in sua impietate præbere auxilium.

Tertio, decretum ordinum promissionem exigit, quòd iurans corpore & bonis cooperabitur Archiduci Matthiæ, id est, Principi Auraico, qui sub eius nomine imperat, ad eiciendum D. Ioannem Austriacum ex hac patria cum omnibus illi coherentibus. Hic ciuilem questionem non discutio: An ordines huius patriæ, iustas & sufficientes causas habeant insectandi Serenissimum Principem D. Ioannem Austriacum, à Catholica Maiestate constitutum generalem huius patriæ Governatorem, & ab ipsismet ordinibus semel vnanimi consensu susceptum: an potius quæstas, & à Principe Auraico confictas, iuggestas, & malis artibus vulgo malè persuasas; vt sub nomine Archiducis, instantibus hominibus seditiosis, toti patriæ præficeretur,

DE IVRAMENTO

& eiusdem spolijs adiutus, Catholica Majestatis potentia facilius resisteret: Hoc solum nunc inquirō; An Clericis & Monachis liceat militem agere, ac corpore & bonis quempiam e patria fugare. Hoc olim conatus est Iulianus Apostata, cogens clericos & monachos ad militiam: sed eius conatus ab Ecclesia damnatus est. Cū itaque Clericis non liceat militare; manifestum est iniquam esse constitutionem, qua iubentur promittere, se tanquam milites, corpore & bonis cooperaturos, ut D. Ioannes Austriacus cum omnibus sibi coherentibus toto Belgio exturbetur.

Sed dicet quispiam, plerisque locis, per magistratus seculares, qui adhuc fideles dici volunt, & iurandi formam, ab ordinibus patriæ clericis propositam, forsitan erubescunt, à clericis non eam iurandi formam exigī, quam ordines præscripserunt; sed aliam quandam mitiorem. Certè qualiscunque forma exigatur; difficile est eos, qui iurant, non ingredi communionem cum ijs, qui se vocant Desertores Romanæ Catholice religionis (quibusdam ordines huius regionis arctissimis iuramentis constricti sunt, quosque contra quemcunque etiam in sua heresi defendere iuraverūt) & schismate non inquinari. Sed demus, per quosdam

dam magistratus seculares, à suæ ditionis clericis iuramentum exigî, quod neque communionem cum Hæreticis contineat; neque impedimentum Euangelicæ prædicationis, & correptionis, quam ab Episcopo requirit Apostolus; neque etiam promissionem cooperandi ad eijciendum D. Ioannem Austriacum, cum adhærentibus, sed tantum quod Clerici erunt suo ministerio contenti, nec quicquam molienter aduersus eos, qui communem hostem D. Ioannem Austriacum, cum adhærentibus, propulsabunt: adhuc tamen impium est iuramentum. Non quia per se impium est, quod iuratur; sed quia ad hoc iuratur, vt impio decreto, quod plane damnandum, ac fugiendum fuit, aliquo modo pareatur. Habet enim impietatis speciem, & suo exemplo ad impietatem ducit. Qui vult videri propositis contra Euangelium vel edictis, vel legibus satisfecisse, inquit Cyprius hoc ipso iam paruit, quod videri paruisse se voluit. Vnde nec solos thurificatos, qui sacrilegis idolothytorum cõactibus manus suas atque ora maculassent, crimini dicit obnoxios: sed etiam Libellaticos, qui nefandis libellis conscientiam polluissent, dando videlicet pecuniam idololatriæ exactoribus, & literas satisfactionis accipiendo, ne vltius ad

Epist. 31.

DE IURAMENTO

thurificabundum vrgerentur. Licet igitur
 æquari non debeat, qui impium iuramentū
 per ordines patriæ decretum & iussum præ-
 stitit, ei, qui vt impio decreto satisfecisse vi-
 deatur, conniueute ciuili magistratu, aliud
 quippiam, alio qui licitum, iurauit: attamen
 vterque lapsus est, & impio decreto con-
 sentit; alter iurādo quod impium est; alter
 simulando, & alios suo exemplo ad impium
 iuramentum prouocando. Vnde Cyp. de
 exhortatione martyrum cap. II. Ne quis li-
 belli, inquit, nec alicuius rei oblata sibi oc-
 casione, qua fallat, amplectatur decipientiū
 malum munus; nec Eleazarus tacendus est;
 qui, cū sibi offerretetur à ministris regis fa-
 cultas, vt accepta carne, qua liceat vesci, ad
 circumueniendum Regem simularet se illa
 edere, quæ de sacrificijs, atque illicitis cibus
 ingerebantur, consentire ad hanc fallaciam
 noluit, dicens nec ætati suæ, nec nobilitati
 conuenire id fingere, quo cæteri scandali-
 zarentur, & in errorem inducerentur. Nec
 iurantes exculat, apud exactores queuis an-
 te iuramentum præstitum facta protesta-
 tio, quia & ipsi Libellatici apud exactores
 idololatrię, teste Cyp. pulcherrimam prote-
 stationem præmittebant; & tamen non ca-
 rebant crimine: tum, quia volebant videri
 satisfecisse iurioni, quam auersari debue-
 rant:

tant. tum etiam, quia alios ad satisfaciendum prouocabant. Sic enim ait Cyp. epist. 52. Quam acerba duritia, Libellaticos cum ijs, qui sacrificauerint, iungere? quando is, cui libellus acceptus est, dicat: Ego prius legeram, & Episcopo tractante cognouerã, non sacrificandum idolis, nec simulachra feruum Dei adorare debere; & ideo ne hoc facerem, quod non licebat (cùm occasio libelli fuisset oblata, quem nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio) ad magistratum vel veni, vel alio eunte mandauit, Christianum me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me venire non posse, dare me ob hoc pramium, ne quod, non licet, faciam. Nunc tamen etiam iste, qui libello maculatus est, posteaquam nobis admonentibus didicit, nec hoc se facere debuisse; & si manus pura sit, & os eius feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientiam tamen eius esse pollutam, flet, auditis nobis, & lamentatur. Ecce qualem protestationem, Cyp. teste, faciebat Libellaticus, priusquam satisfactionis libellum redimeret; & tamen dando pretiũ, ne faceret quod impiè mandabatur, recedebat mente pollutus: quia si non manifesto crimine, certe errore deceptus id fecerat, quod non licebat: sicut etiam hoc tempore faciunt, quicunq;

DE IVRAMENTO CLER.

magistratibus vrgentibus quippiam iurant, vt iursioni ordinum patriæ cum hæreticis iunctorum aliquo modo satisfecisse putentur, & deinceps ad iurandum non vrgentur; etiamsi alioqui licitum sit, quod iurauerint. In hoc tamen differunt, qui licitum quippiam iurant, ab ijs qui res iurant illicitas; quòd hi iurantes, quod facere non possint, periuri sint, sicut docet Aug. in ser. 117. in ijs, qui Louanij recenter impressi sunt: illi verò minimè; sed tantum in hoc peccant, quòd impio decreto aliqua ex parte consentiunt, & suo exemplo alios ad consentiendum inuitant, sicut diximus. Quod superest, opto R. T. P. rectissimè valere, & salutaribus consilijs semper auscultare. Louanio.

In credendi libertatem.

*Libera Relligio quamprimum intrauit in orbem,
Pelluntur subito pax pietatq; simul.
Libera Relligio ni mox excesserit orbe,
Asperius miseros bella futura prement.*

F I N I S.

A 1510098

ocw 83704711

